

Elinkustannukset vai elämänhallinta?

Suomalaisten näkemyksiä eriarvoisuudesta
sekä yhteiskunnan avusta ja jakolinjoista

Elinkustannukset vai elämänhallinta?

Suomalaisten näkemyksiä eriarvoisuudesta
sekä yhteiskunnan avusta ja jakolinjoista

Ville Lavikainen
Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu
2/2019

SISÄLLYS

	Tiivistelmä	4
1.	Johdanto	6
1.1	Kaikille eväät elämään -ohjelma	6
1.2	Vastaajien taustatiedot	7
2.	Mikä syynä lapsiperheköyhyyteen?	9
2.1	Suurin osa uskoo pärjäämisen riippuvan ihmisestä itsestään	10
2.2	Elinkustannukset suurin syy?	12
2.2.1	Yli varojen eläminen suurin syy vanhimpien mielestä	13
2.2.2	Puutteet elämänhallinnassa korostuvat paremmin toimeentulevien vastauksissa	15
2.2.3	Omien valintojen merkitys korostuu miesten mielipiteissä	17
2.3	Elämänhallinta vai elinkustannukset?	19
3.	Lapsiperheitä on autettava	20
3.1	Keitä on tärkeää auttaa?	21
3.2	Haitallisuus ei lisää auttamisen tärkeyttä	22
3.3	Auttamisen tavat	24
3.3.1	Ilman huoltajaa maahan tulleet turvapaikanhakijalapsen ja -nuoret	24
3.3.2	Palveluiden kilpailuttaminen	25
3.3.3	Vähävaraisten lasten harrastaminen	26
3.3.4	Kokemusasiantuntijuus	26
3.4	Auttamisen laatu hintaa tärkeämpää	28
4.	Yhteiskunnan jakautuneisuus	29
4.1	Yhtenäinen kansakunta?	30
4.2	Maahan muuttaneiden ja syntyperäisten välillä eniten vastakkainasettelua Suomessa(kin)?	31
4.2.1	Nuoret korostavat oikeiston ja vasemmiston eroja	32
4.2.2	Ei niukkuutta – ei vastakkainasetteluja	33
4.2.3	Naiset näkevät miehiä enemmän vastakkainasetteluja	34
4.3	Kenet haluat naapuriksesi?	36
4.3.1	Nuoret osin – mutta vain osin – ennakkoluulottomampia	37
4.3.2	Lastensuojelun asiakasperhe kelpaa niukkuudessa eläville	38
4.3.3	Naiset karttavat vankilasta vapautunutta	39
4.3.4	Auttaminen tärkeää – mutta ei naapurissa	40
4.4	Eriarvoisuus jakaa kansaa	42
5.	Eriarvoisuutta on syytä torjua	43
6.	Lähteet	45

TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa tarkastellaan 15–79-vuotiaiden suomalais- ten asenteita eriarvoisuuteen, heikommassa asemassa olevien auttamiseen sekä jakolinjoihin yhteiskunnassa.

Tuloksista selviää suomalaisten uskovan vahvasti menestymisen olevan kiinni ihmisen omasta työnteosta, sinnikkyydestä ja valinnoista eikä vastaajan omalla toimeentulolla ole juurikaan tämän uskomiseen vaikutusta. Sen sijaan kysyttäessä lapsiperheköyhyyden syistä valitsevat paremmin toimeentulevat useammin yksilön elämänhallintaan ja valintoihin liittyviä syitä, kun taas heikommin toimeentulevilla korostuvat yhteiskunnan rakenteisiin liittyvät syyt.

Suomalaisten pitävät heikommassa asemassa olevien auttamista kuitenkin tärkeänä. Auttamishalukkuutta löytyy erityisesti silloin kun lapsella tai vanhemmalla on kehitysvamma, sairaus tai mielenterveysongelma. Sen sijaan päihdeongelmista kärsivän vanhemman perheen auttamista ei koeta yhtä tärkeäksi, vaikka päihdeongelmat nähdäänkin erityisen haitallisena lapsen kasvulle ja kehitykselle. Suurin osa vastaajista näkee päihdeongelman seurauksena ihmisen omista valinnoista. Valtaosa vastaajista pitää yhteiskunnan velvollisuutena tarjota mahdollisuus ainakin yhteen harrastukseen vähävaraisten perheiden lapsille. Suurin osa myös vastustaa vammaisten henkilöiden välttämättömien elämäntaitaisten palveluiden kilpailuttamista.

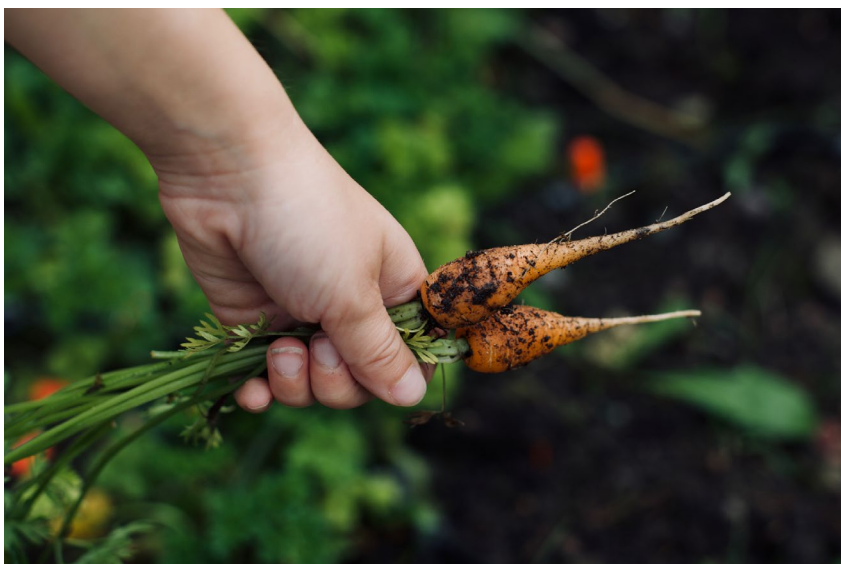
Suomea pidetään yleisesti yhtenäisenä kansakuntana. Kysyttäessä eri väestöryhmien välisistä jännitteistä vastaajan tausta vaikuttaa kuitenkin nähtyyn vastakkainasetteluun. Paremmiin toimeentuleviin näkevät vastakkainasetteluja selvästi vähemmän kuin heikommin toimeentulevat. Jännitteet korostuvat myös, kun kysytään kenet vastaaja olisi valmis ottamaan naapuriksi. Sateenkaari-perheen ottaisi naapuriksi kaksi kolmasosaa ja turvapaikan saaneen lapsiperheen noin puolet vastaajista. Muita vaihtoehtoja on valittu selkeästi harvemmin. Esimerkiksi mielenterveysongelmasta kärsivän vanhemman perhe kelpaa naapuriksi vain neljäsosalle, vaikka tällaisen perheen auttamisen näki tärkeäksi lähes 90 % vastaajista.

AINEISTO:

Aineiston keräsi Taloustutkimus tutkimus-haastatteluilla syksyllä 2018. Haastatteluja tehtiin yhteensä 1001. Vastaajat painotettiin vastaamaan 15–79-vuotiaita suomalaisia asuinpaikan, iän ja juridisen sukupuolen mukaan.

TAUSTA:

Kyselytutkimuksen ensisijaisena tarkoituksena oli tukea STEAn rahoittaman Kaikille eväät elämään -avustusohjelman hankkeiden viestintää ja toiminnan suunnittelua.

1.

Johdanto

Tämä raportti perustuu vuonna 2018 toteutettuun kyselytutkimukseen, jonka tarkoituksena oli selvittää 15–79-vuotiaiden suomalaisten asenteita eriarvoisuuteen, yhteiskunnan avun tärkeyteen ja jakolinjoihin yhteiskunnassa. Aineiston keruun suoritti Taloustutkimus syksyllä 2018 tutkimushaastatteluilla ja kysymyksiin vastasi 1001 henkilöä. Vastaukset on painotettu perusjoukkoa vastaavaksi iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan, joten tuloksista saa luotettavan arvion suomalaisten asenteista.

Raporttiin tutustuessa on hyvä muistaa, että kyseessä ovat asenteet, joten tulokset heijastavat vastaajien mielipiteitä. Niistä ei voi näin ollen voi suoraan päätellä, miten asioiden tulisi olla tai miten ne todellisuudessa ovat. Sen sijaan tulokset antavat kuvan suomalaisten asenteista sekä niiden mahdollisesta vaihtelusta vastaajan taustasta riippuen.

Raportin luvut vastaavat kyselyn teemoja. Ensimmäisessä luvussa käsitellään eriarvoisuutta, lapsiperheköyhyyttä sekä vastaajien asenteita yhteiskunnassa heikommassa asemassa oleviin. Toisessa luvussa keskitytään yhteiskunnan tarjoamaan apuun ja vastaajien suhtautumiseen heikommassa asemassa olevien auttamiseen. Viimeisessä luvussa tarkastellaan suomalaisen yhteiskunnan jakautuneisuutta sekä sitä, miten asenteet eroavat juridisen sukupuolen, iän ja taloudellisen hyvinvoinnin perusteella.

Raportissa on käytetty painotettuja tuloksia, ellei toisin ilmoiteta.

1.1 Kaikille eväät elämään -ohjelma

1.2. Vastaajien taustatiedot

Suurin osa kyselyn vertailusta on tehty vastaajan iän, juridisen sukupuolen ja toimeentulon mukaan. Iän suhteen käytetään viittä ikäryhmää, mikä mahdollistaa eri elämänvaiheissa olevien henkilöiden asenteiden vertailun.

Tulokset on painotettu iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan vastaamaan suomalaisten 15–79-vuotiaiden perusjoukkoa. Taulukoissa 1 ja 2 on kuvattu aineiston jakautuminen iän ja sukupuolen mukaan painottamattomana ja painotettuna.

	NAINEN	MIES
VASTAAJIEN LKM (PAINOTTAMATON / PAINOTETTU)	550 / 502	451 / 499
OSUUS VASTAAJISTA (PAINOTETTU)	50 %	50 %

Taulukko 1. Vastaajien jakautuminen miehiin ja naisiin

	15–24-V.	25–34-V.	35–49-V.	50–64-V.	65–79-V.
VASTAAJIEN LKM (PAINOTTAMATON / PAINOTETTU)	147 / 134	150 / 176	223 / 234	207 / 257	274 / 200
OSUUS VASTAAJISTA (PAINOTETTU)	14 %	18 %	23 %	26 %	20 %

Taulukko 2. Vastaajien jakautuminen ikäluokan mukaan

Vastaajan toimeentulo ei käy ilmi suoraan vastaajan taustamuuttujista, sillä taustatietoihin kysytyt bruttotulot ovat vain suuntaa-antavia ja ne puuttuvat 200 vastaajalta. Tämän vuoksi vastaajan toimeentuloa kuvataan viisiportaisella niukkuusindikaattorilla. Indikaattorin ensimmäiseen luokkaan kuuluvat heikoimmin toimeentulevat ja viidenteen luokkaan parhaiten toimeentulevat. Vastaajien jakautuminen niukkuusindikaattorin viidenneksiin on kuvattu taulukossa 3 ja indikaattorin muodostaminen seuraavan sivun laatikossa.

JOKA KOLMAS KOKEE NIUKKUUTTA

Vastaajan omaa kokemusta niukkuudesta kartoitettiin kysymällä, kuinka paljon 250 euron vähennys kuukausituloihin vaikuttaisi hänen hyvinvointiinsa. Vastauksen sai antaa kymmenenportaisella asteikolla. Yksi tarkoitti, ettei vähennyksellä olisi merkitystä ja 10 tarkoitti vähennyksen huonontavan hyvinvointia merkittävästi. Lähes kolmasosa (32,2 %) antoi arviokseen 10, eli korkeimman mahdollisen.

250 euron vähennyksen lisäksi kysyttiin, kuinka 250 euron lisäys kuukausituloihin vaikuttaisi hyvinvointiin. Asteikko oli tässäkin kymmenportainen yhden tarkoittaessa, ettei lisäyksellä olisi merkitystä, ja 10 tarkoittaessa merkittävää lisäystä hyvinvointiin. Tässä hieman alle neljännes (23 %) vastaajista ilmoitti merkityksen olevan suurin mahdollinen.

Niukkuusindikaattori muodostettiin summaamalla tulovähennykselle ja -lisäykselle annettu arvio. Tämän jälkeen indikaattori jaettiin viidenneksi niin, että keskimmaiseen eli kolmanteen viidennekseen tuli eniten vastaajia. Jos vastaus kumpaan tahansa kysymykseen puuttui, jätettiin niukkuusindikaattori tyhjäksi eikä vastaajaa otettu huomioon niukkuusindikaattorin mukaan tehdyissä vertailuissa.

Niukkuusindikaattori

ARVIOIDEN SUMMA (TULOVÄHENNYKSEN VAIKUTUS + TULOLISÄYKSEN VAIKUTUS)	20	17–19	12–16	8–11	2–7	PUUT- TUU
VIIDENNES	1. (ALIN)	2.	3.	4.	5. (YLIN)	TYHJÄ
VASTAAJIEN LKM (PAINOTTAMATON / PAINOTETTU)	235/190	199/175	244/261	158/180	161/192	4/5
OSUUS VASTAAJISTA (PAINOTETTU)	19 %	18 %	26 %	18 %	19 %	0

Taulukko 3. Vastaajien jakautuminen niukkuusindikaattorin mukaan.

2.

Mikä syynä
lapsiperheköyhyyteen?

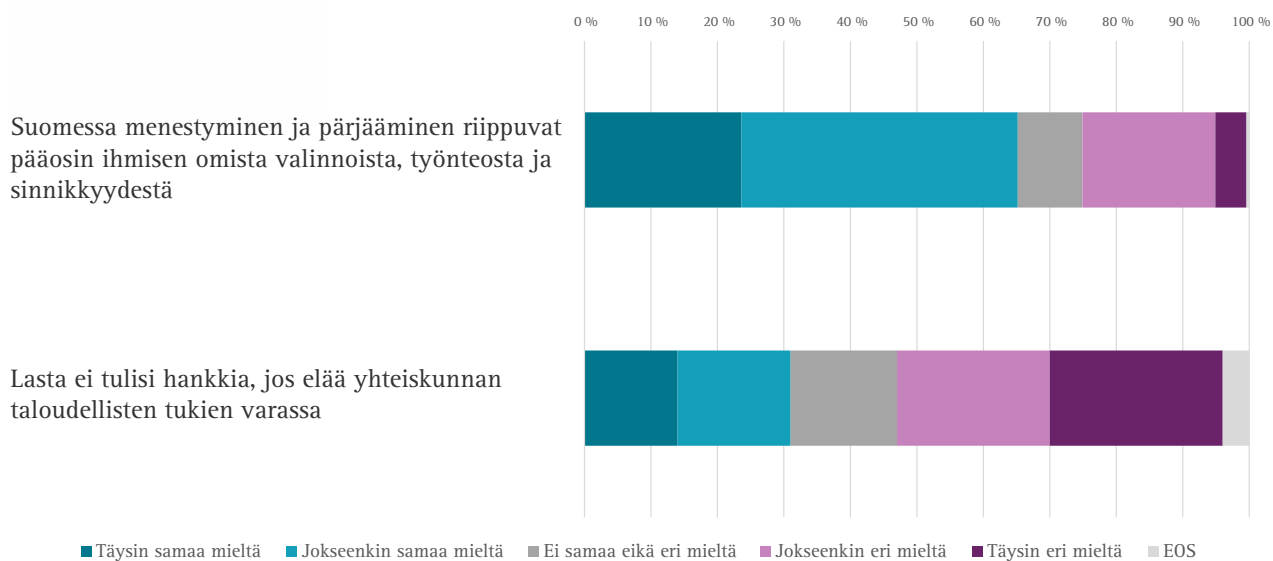
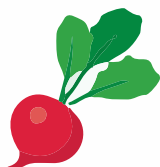
Tässä osiossa tarkastellaan suomalaisten suhtautumista eriarvoisuuteen erityisesti lapsiperheiden näkökulmasta. Ensin käsitellään yleistä suhtautumista eriarvoisuuteen ja sen jälkeen sitä, millaisia syitä vastaajat asettavat lapsiperheköyhyydelle.

2.1 Suurin osa uskoo pärjäämisen riippuvan ihmisestä itsestään

Vastaajien yleisiä asenteita eriarvoisuutta kohtaan kartoitettiin kahdella kysymyksellä:

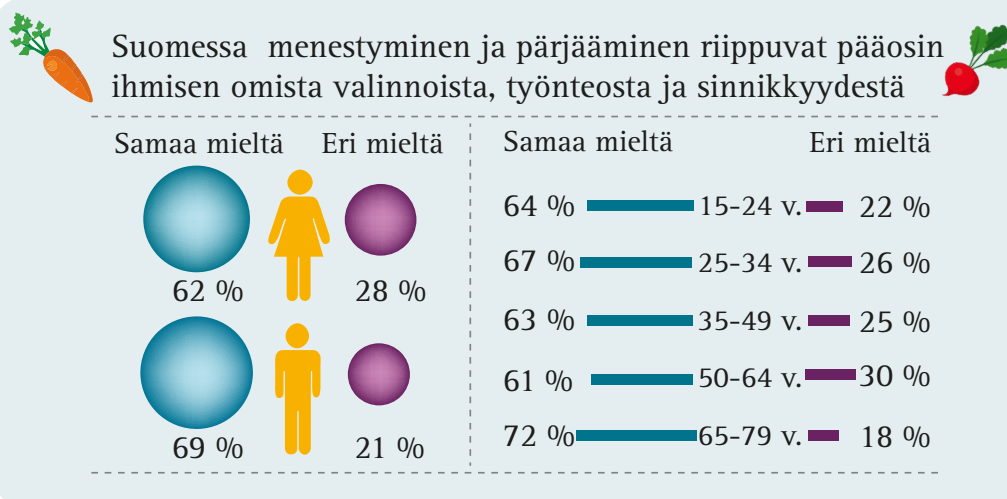
- Suomessa menestyminen ja pärjääminen riippuvat pääosin ihmisen valinnoista, työnteosta ja sinnikkyudesta sekä
- Lasta ei tulisi hankkia, jos elää yhteiskunnan taloudellisten tukien varassa.

Kysymykset on esitetty jakaumineen kuvassa 1.

Kuva 1. Vastausjakauma kahteen eriarvoisuuteen liittyvään yleiseen kysymykseen

Valtaosa vastaajista uskoo, että Suomessa menestyminen on kiinni suurimaksi osaksi ihmisestä itsestään. Niukkuusindikaattori ei muodosta merkittävää eroa mielipiteiden välille, sillä heikoimmin toimeentulevat (alin viidennes) uskoo väitteeseen lähes yhtä usein kuin parhaiten toimeentulevat (ylin viidennes). Vahvimmin väitteeseen uskoo niukkuusindikaattorin keskimäinen viidennes (70 %). Iän mukaan vanhimmat vastaajat (65–79-vuotiaat) uskovat väitteeseen vahvimmin (72 %) ja toiseksi vanhin ikäryhmä (50–64-vuotiaat) kaikkein vähiten (61 %). Miehet uskovat väitteeseen hieman naisia enemmän.

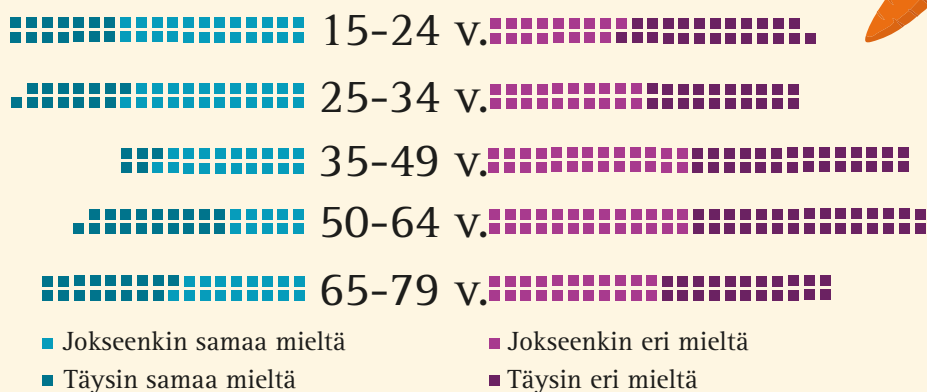

Toinen kysymys oli, onko vastaajan mielestä oikein hankkia lapsia, vaikka eläisi yhteiskunnan tukien varassa. Kysymyksessä käytettiin esimerkkinä yhteiskunnan tuesta toimeentulotukea ja työttömyyspäivärahaa. Siksi vastaajat todennäköisesti liittivät yhteiskunnan tuet työttömyyteen tai vastaavaan kriisiin, eivätkä niinkään väliaikaiseen tilanteeseen kuten opiskeluihin.

Kolmasosa kaikista vastaajista on väitteen kanssa samaa mieltä. Heidän mielestään siis lapsia ei tulisi hankkia, jos elää yhteiskunnan tukien varassa. Naiset ja miehet ovat väitteestä lähes yhtä usein samaa mieltä, mutta naiset ovat asiasta miehiä useammin eri mieltä. Miehet ovat taas jättäneet vastaamatta kysymykseen kolme kertaa naisia useammin. Niukkuusindikaattorin mukaan ei suuria eroja muodostu.

Iän mukaan katsottuna nuorimmat vastaajat (15–24-vuotiaat) ovat väitteen kanssa useimmin samaa mieltä ja toiseksi korkein ikäluokka (50–64-vuotiaat) useimmiten eri mieltä. Ikäryhmistä kaksi nuorinta (15–34-vuotiaat) ovat mielipiteissään lähempänä vanhinta 65–79-vuotiaiden ikäryhmää kuin välissä olevia ikäluokkia (35–64-vuotiaita).

Lasta ei tulisi hankkia, jos elää yhteiskunnan taloudellisten tukien varassa

2.2 Elinkustannukset suurin syy?

Osion pääkysymyksenä oli: ”Mitä seuraavista pidätte merkittävimpana syynä sille, että lapsiperhe elää köyhydessä?”. Vastausvaihtoehtoja annettiin 14, joista vastaaja sai poimia kolme merkittävimpana pitämäänsä syytä. Syyt voi karkeasti jakaa yhteiskunnan rakenteista riippuviin sekä yksilön elämänhallintaan ja valintoihin liittyviin syihin. Kaksi syistä ei kuulunut luontevasti kumpaankaan luokkaan. Syiden jaottelu ja niiden saamat valintaosuudet ovat nähtävissä taulukossa 4.

YHTEISKUNNAN RAKENTEISTA RIIPPUVAT	%	YKSILÖN ELÄMÄN- HALLINTAAN JA VALINTOI- HIN LIITTYVÄT	%	MUUT SYYT	%
LIIAN KORKEAT ELINKUSTANNUKSET	39 %	VANHEMPIEN PUUTTEELLISET ELÄMÄNHALLINTATAIDOT	31 %	LAPSEN TAI VANHEMMAN SAIRAUUS	27 %
VÄHÄVARAISUUDEN PERIITYMINEN	27 %	YLI VAROJEN ELÄMINEN	31 %	VANHEMPIEN SYNNYNNÄINEN KYYKKYYS	6 %
YHTEISKUNNAN SYRJIVÄT RAKENTEET (ESIMERKIKSI TYÖNSAANNIN VAIKEUS, JOS HENKILÖLLÄ ON JOKIN VAMMA TAI ERILAINEN SUKUNIMI)	23 %	VANHEMPIEN HUONOT VALINNAT ELÄMÄSSÄ	21 %		
YHTEISKUNNAN RIITTÄMÄTÖN TUKI (ESIM. MIELENTERVEYS- JA VAMMAISPALVELUT, TYÖNHAUN TUKEMINEN JNE.)	20 %	VANHEMPIEN ALHAINEN MOTIVAATIO TYÖNTEKOON TAI OPISELUUN	16 %		
TYÖNTEKO EI OLE MOTIVOIVAA LIALLISTEN SOSIAALITUKIEN VUOKSI (KANNUSTINLOUKUT)	14 %	VANHEMPIEN YRITTÄMISEN PUUTE	5 %		
RIITTÄMÄTTÖMÄT SOSIAALITUET	9 %	PERHEEN LIIAN KORKEA LAPSIMÄÄRÄ	5 %		
AINAKIN YKSI KATEGORIAAN KUULUVA SYY VALITTU	78 %	AINAKIN YKSI KATEGORIAAN KUULUVA SYY VALITTU	70 %		
KESKIMÄÄRIN KATEGORIAAN KUULUVIA SYITÄ VALITTU	1,31	KESKIMÄÄRIN KATEGORIAAN KUULUVIA SYITÄ VALITTU	1,09		

Taulukko 4. Lapsiperheen köyhydessä elämiselle annettuja syitä. Kukin vastaaja sai poimia korkeintaan kolme syytä.

Yleisimpänä syynä lapsiperheköyhyyteen nähtiin liian korkeat elinkustannukset. Tämä viittaa siihen, että valtaosa ihmisistä tiedostaa köyhyyden olevan Suomessa suhteellista, ei absoluuttista.¹ Tähän viittaa myös se, että suoraan liian vähään rahaan liittyvän vaihtoehdon ”riittämättömät sosiaalituet” valitsi alle kymmenes vastaajista, kun taas palveluihin viittaava ”yhteiskunnan riittämätön tuki” valittiin tuplasti todennäköisemmin.

Seuraavaksi yleisimmin syynä lapsiperheköyhyyteen pidettiin vanhempien

1 Absoluuttinen köyhyys tarkoittaa, että ravinnon, vaatetuksen ja asumisen vähimmäisedellytykset eivät täyty. Suhteellisella köyhyydellä tarkoitetaan puolestaan selkeää huono-osaisuutta suhteutettuna keskimääräiseen elintasoon. (EAPN–FIN).

puutteellisia elämänhallintataitoja ja yli varojen elämistä. Yli varojen elämisen voi nähdä vastinparina liian korkeille elinkustannuksille, mutta vastaajat eivät nähneet niitä toisiaan poissulkevinä. 10 prosenttia vastaajista valitsi molemmat.

Valtaosa vastaajista oli samaa mieltä väittämästä ”Suomessa pärjääminen on kiinni ihmisen omasta työnteosta ja sinnikkyydestä” (ks. luku 2.2). Kuitenkin vain harva piti lapsiperheköyhyyden syynä vanhempien yrittämisen puutetta. Toisaalta synnynnäinen kyvykkyyden nähtiin vain harvoin lapsiperheköyhyyden syynä. Nämä syyt eivät myöskään nousseet esiin ikäryhmien, sukupuolien tai niukkuusindikaattorin välisissä tarkasteluissa.

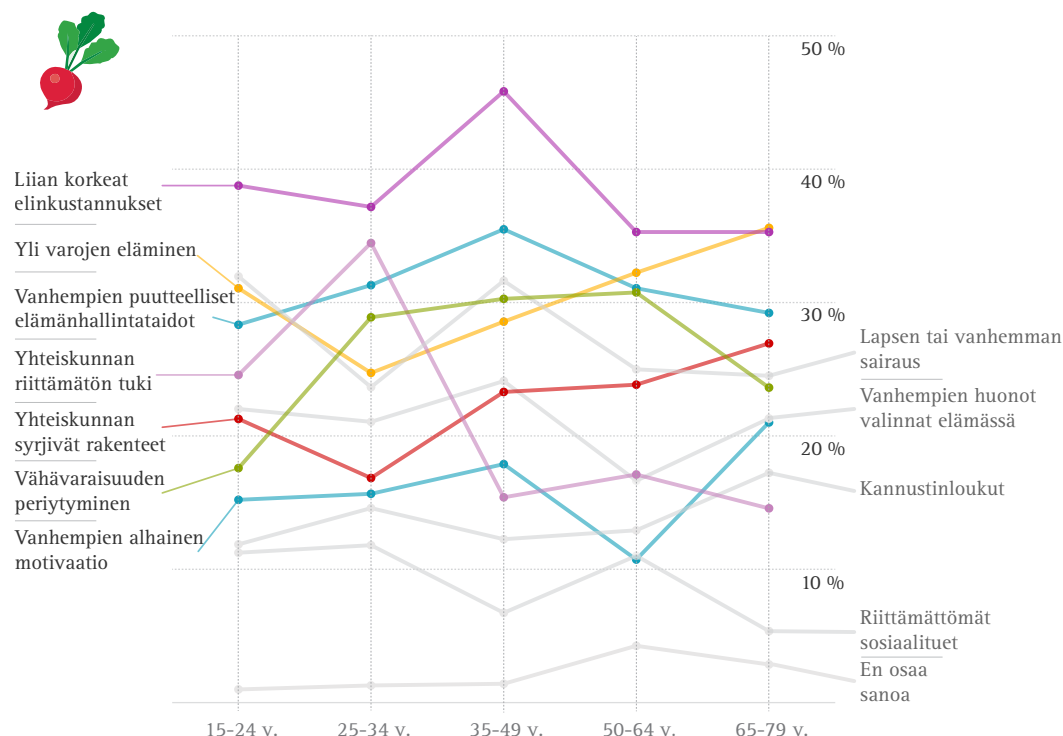
Keskimäärin vastaajat valitsivat enemmän rakenteellisia kuin elämänhallintaan liittyviä syitä (1,32/1,09).

2.2.1 Yli varojen eläminen suurin syy vanhimpien mielestä

Ikäryhmien mukaan katsottuna valitut syyt muodostivat selkeitäkin eroja, mutta ikä ei vaikuttanut valittuihin syihin suoraviivaisesti. Keskimmäiset ikäryhmät valitsivat vanhimpia ja nuorimpia useammin lapsiperheköyhyyden syyksi vanhempien puutteelliset elämänhallintataidot ja vähävaraisuuden periytyminen. Liian korkeat elinkustannukset puolestaan korostuivat voimakkaasti vain keskimmaisessä, 35–49-vuotiaiden, ryhmässä.

Yli varojen elämisen ja syrjivien rakenteiden valitseminen lisääntyi iän myötä. Ensin mainittu nousee vanhimmalla ikäryhmällä niukasti valituimmaksi syyksi ohi liian korkeiden elinkustannusten.

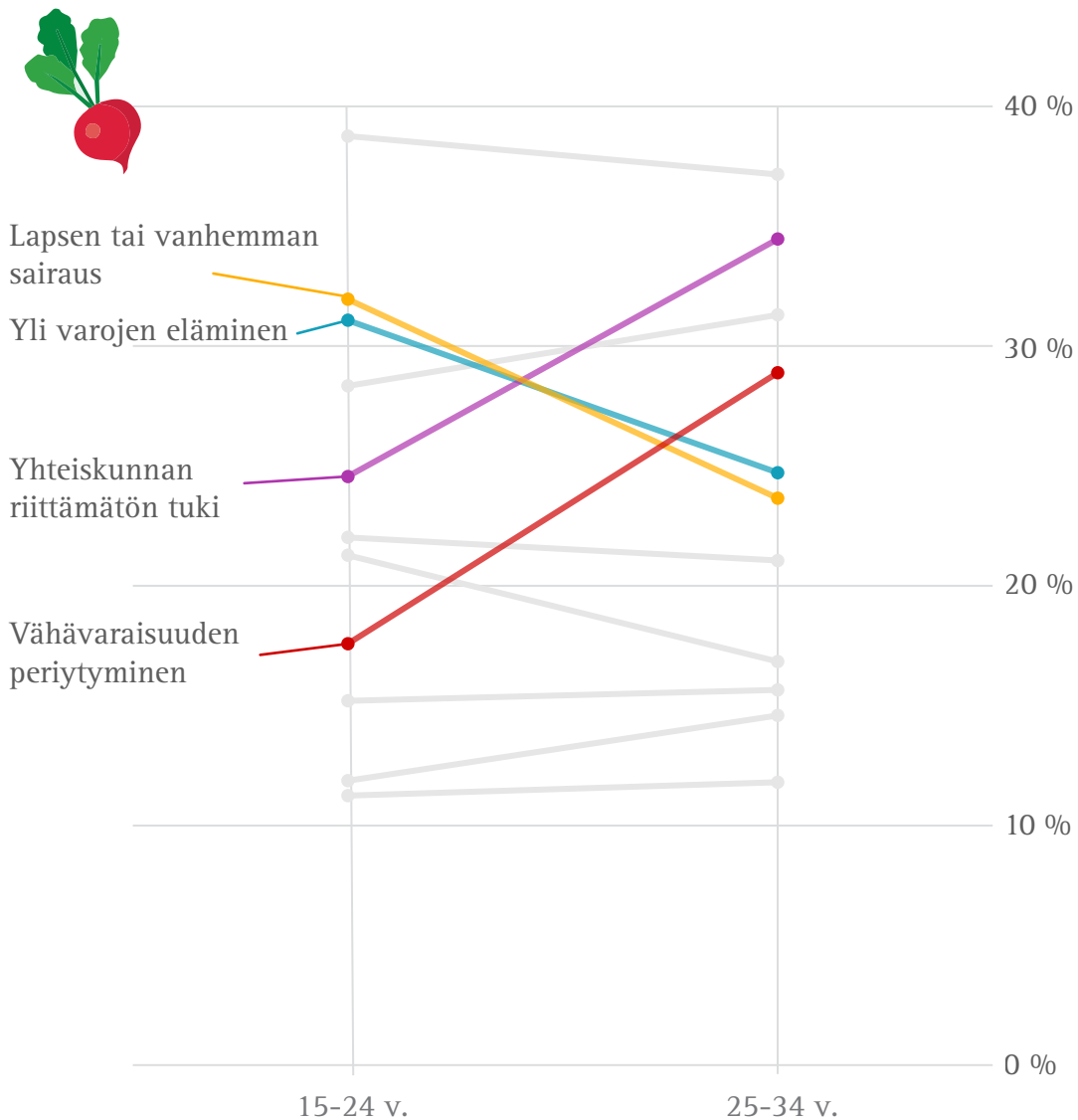
Yhteiskunnan riittämättömän tuen valitsivat useammin kaksi nuorinta ikäryhmää, erityisesti 25–34-vuotiaat, ja vanhemmat ikäryhmät harvemmin. Vanhempien motivaatio oli taas syy, joka jakoi erityisesti kahta vanhinta ikäryhmää (50–64-vuotiaat ja 65–79-vuotiaat). Edellä mainitut syyt on korostettu kuvassa 2.

Kuva 2. Lapsiperhe köyhyydelle valittujen syiden osuudet ikäryhmittäin.

On helppo ymmärtää yli varojen elämisen korostuvan juuri vanhempien vastauksissa. Elintaso on kohonnut Suomessa vuosikymmenten ajan, mikä voi aiheuttaa vertailua aiempaan ("ei minun nuoruudessani"). Tulkintaa kuitenkin vaikeuttaa se, että vaihtoehtoa on paljon valittu myös nuorimmas-
sa ikäryhmässä.

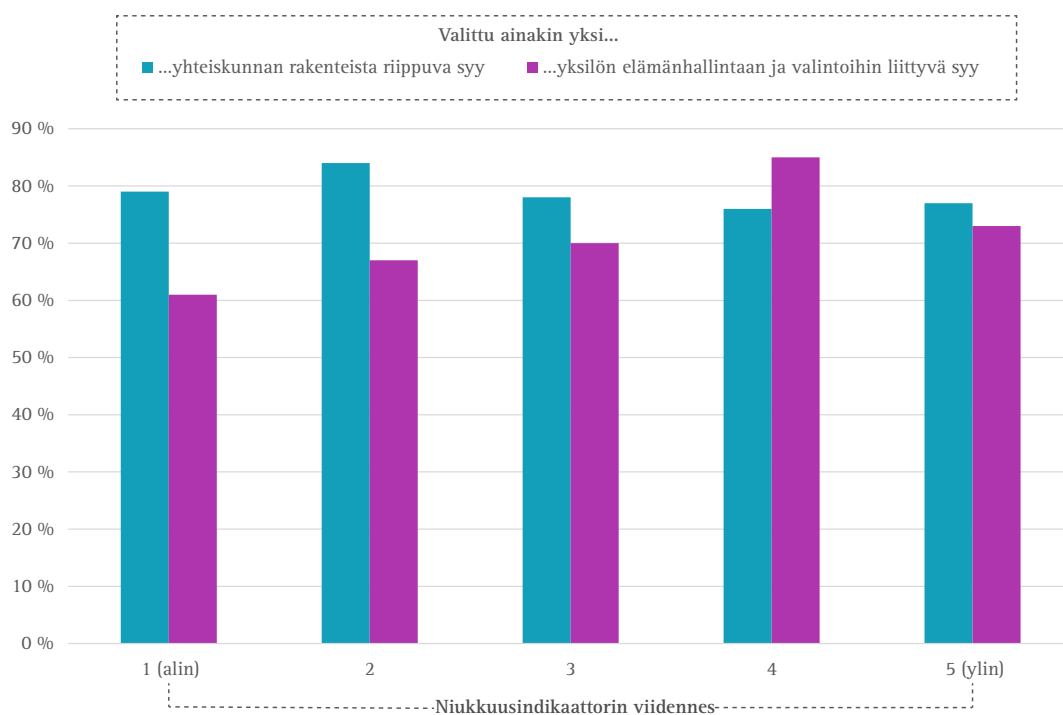
Kahden nuorimman ikäryhmän välillä on myös muita selviä eroja. Yli varojen elämisen lisäksi 15–24-vuotiailla korostuu 25–34-vuotiaisiin verrattuna lapsen tai vanhemman sairaus. Vastaavasti yhteiskunnan riittämätön tuki ja vähävaraisuuden periytyminen korostuvat 25–34-vuotiaiden vastauksissa. Kahden nuorimman ikäryhmän väliset erot on esitetty kuvassa 3.

Kuva 3. Lapsiperheköyhyydelle valittujen syiden osuudet kahdessa nuorimmassa ikäluokassa.

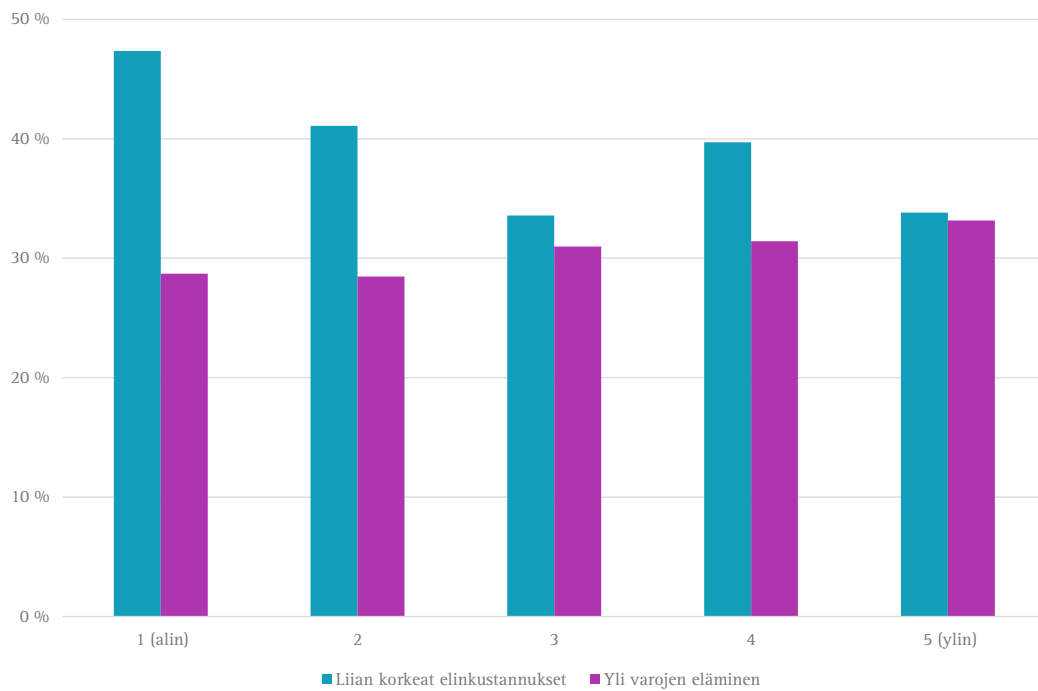
2.2.2 Puutteet elämäntilanteen korostuvat paremmin toimeentulevien vastauksissa

Niukkuusindikaattorin mukaan katsottuna parhaiten toimeentulevat (ylin viidennes) valitsevat useammin (73 %) ainakin yhden yksilön elämäntilanteen ja valintoihin liittyvän syyn. Tosin heikoimmin toimeentulevistakin yli puolet (61 %) on valinnut ainakin yhden tähän kategoriaan kuuluvan syyn. Rakenteellisten syiden valinnassa erot niukkuusindikaattorin viidennesten välillä ovat selvästi pienempiä. Erot on koottu kuvaan 4.

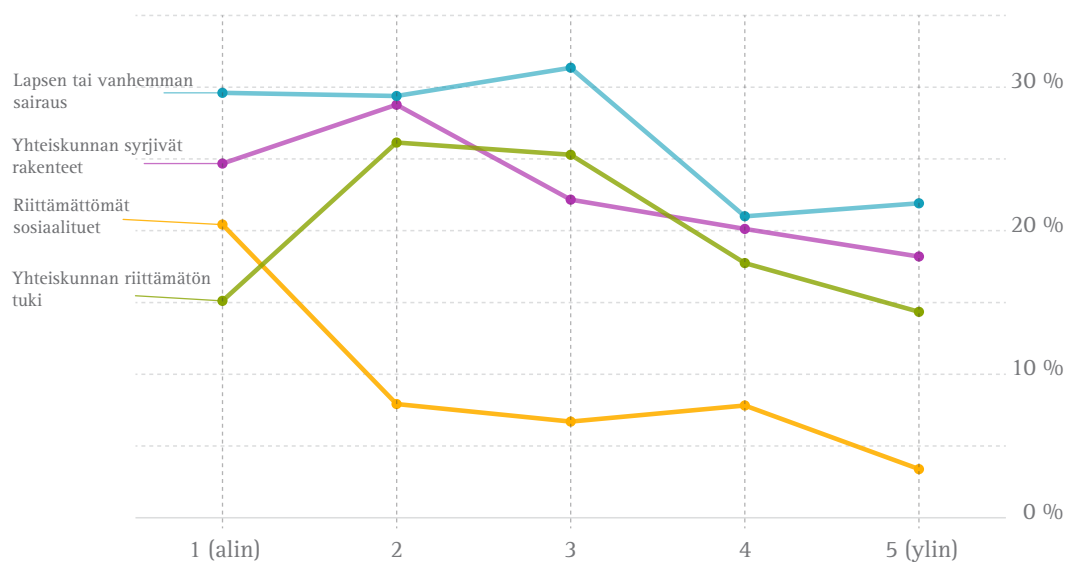
Kuva 4. Yhteiskunnan rakenteista riippuvien ja yksilön elämäntilanteen ja valintoihin liittyvien syiden valitseminen niukkuusindikaattorin viidenneksen mukaan.

Kaikki muut niukkuusindikaattorin luokat pitävät yleisimmin lapsiperheköyhyyden syynä liian korkeita elinkustannuksia, paitsi parhaiten toimeentulevat. Erityisesti se korostuu kahdessa heikoimmin toimeentulevien luokassa. Yli varojen elämisen valitseminen puolestaan yleistyy paremmin toimeentulevilla, mutta vain hieman. (ks. kuva 5).

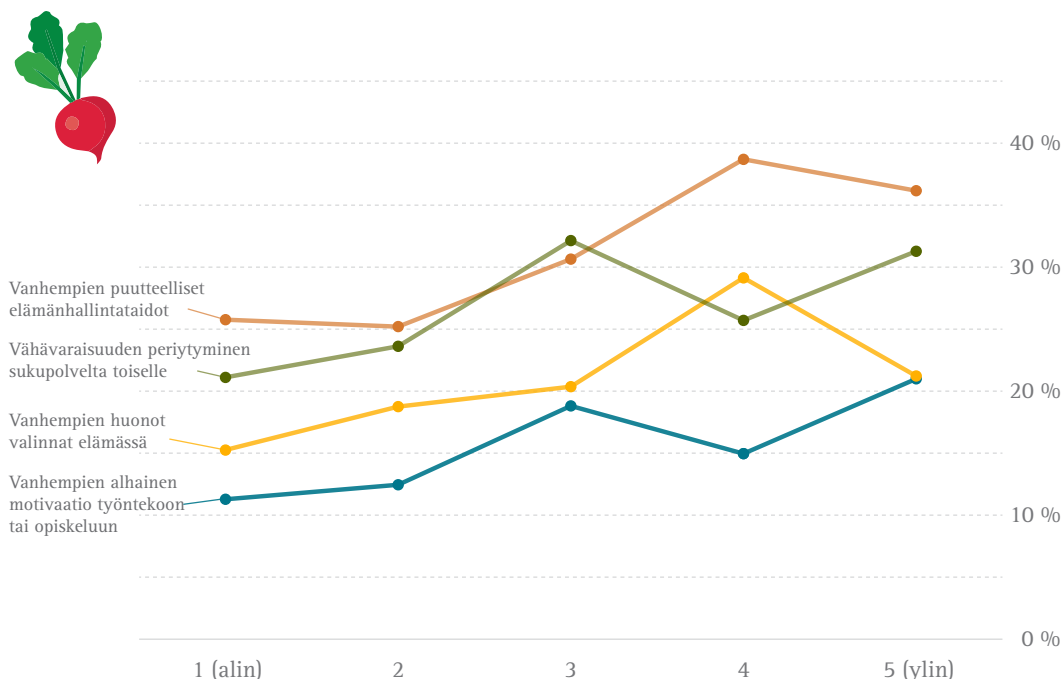

Kuva 5. Liian korkeiden elinkustannusten ja yli varojen valitseminen syyksi lapsiperheköyhyydelle niukkuusindikaattorin mukaan.

Kuvissa 6 a ja b on esitelty joitain lapsiperheköyhyydelle valittuja syitä niukkuusindikaattorin mukaan. Sen perusteella voi sanoa, että syyt näyttävät hieman erilaiselta riippuen vastaajan toimeentulosta.

Kuva 6a. Alemmissa viidenneksissä korostuvat syyt.

Kuva 6b. Ylemissä viidenneksissä korostuvat syyt.

Kuva 6 a ja b. Lapsiperheköyhyydelle valittuja syitä niukkuusindikaattorin mukaan.

Lapsen tai vanhemman sairaus, yhteiskunnan syrjivät rakenteet, riittämättömät sosiaalityöt sekä yhteiskunnan riittämätön tuki ovat heikommin toimeentulevien (kolme alempaa viidenneistä) vastauksissa korostuvia syitä (ks. kuva 6a). Lapsen tai vanhemman sairaus on näistä syistä kuitenkin ainoa, jonka kaikki kolme alinta niukkuusindikaattorin viidenneistä valitsevat suurin piirtein yhtä usein.

Syrjintää yhteiskunnan rakenteista näkevät eniten kaksi heikoimmin toimeentulevien luokkaa. Sosiaalityörien riittämättömyys nousee puolestaan selvästi useammin syyksi ainoastaan kaikkein heikoimmin toimeentulevilla (alin viidenneksellä), mutta tätä paremmin toimeentulevat valitsevat sen harvoin. Juuri päinvastoin tapahtuu taas yhteiskunnan riittämättömälle tuelle. Kaikkein heikoimmin toimeentulevat valitsevat sen syyksi harvoin, kun taas hieman paremmin toimeentulevat (2. ja 3. viidenneksellä) valitsevat sen selkeästi useammin. Tämä saattaa viitata siihen, että kaikkein heikoimmin toimeentulevien elämässä korostuu rahan puute, kun taas hieman heitä paremmin toimeentulevilla korostuu palveluiden (esimerkiksi mielenterveys- ja vammaispalvelut sekä työnhaun tukeminen) tarve.

Toimeentulon parantuessa valitaan syyksi lapsiperheköyhyydelle selkeästi useammin vanhempien puutteelliset elämänhallintataidot. Muuten paremmin toimeentulevat näkevät syyksi hieman useammin vähävaraisuuden periytyksen, vanhempien huonot valinnat elämässä sekä vanhempien alhaisen motivaation työntekoon.

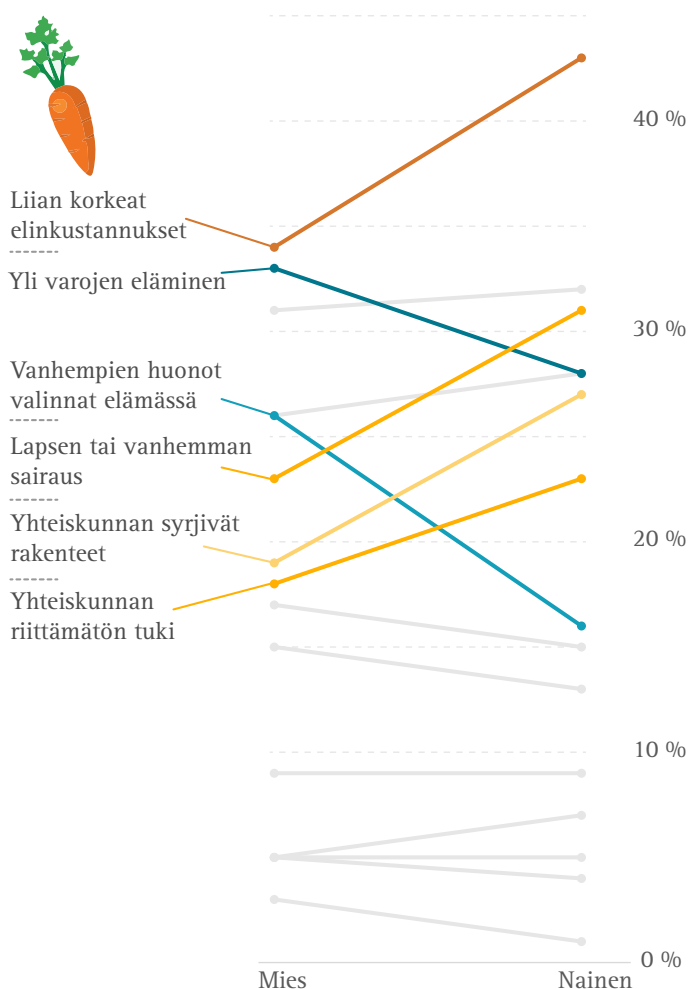
Niukkuusindikaattori muodostaa harvoin täysin suoraviivaisia eroja valintoihin. Erityisesti keskimäinen viidenneksellä on välillä lähempänä alinta ja välillä ylintä viidenneksistä. Myös neljäs viidenneksellä on joillain kohdin hyvin kaukana kaikkein parhaiten toimeentulevien (ylin viidenneksellä) valinnoista.

2.2.3 Omien valintojen merkitys korostuu miesten mielipiteissä

Naiset valitsivat hieman useammin rakenteellisia syitä ja miehet yksilön elämänhallintaan ja valintoihin liittyviä syitä. Ero ei kuitenkaan ole kovinkaan suuri. Sen sijaan valituissa syissä muodostuu muutama isompi ero.

Sekä naiset että miehet pitävät liian korkeita elinkustannuksia yleisesti lapsiperheköyhyyden syynä, mutta naisilla tämä korostuu (ero 9 prosenttiyksikköä). Naiset valitsivat useammin myös lapsen tai vanhemman sairauden ja se onkin naisilla kolmanneksi yleisimmin valittu syy (miehillä vasta kuudes). Lisäksi naiset valitsivat useammin yhteiskunnan syrjivät rakenteet ja yhteiskunnan riittämättömän tuen.

Miehet valitsivat useammin erityisesti vaihtoehdon vanhempien huonot valinnat elämässä. Vanhempien puutteelliset elämänhallintataidot sen sijaan eivät miehillä korostu, vaan sekä naiset että miehet valitsevat sen yhtä usein. Toinen miesten selkeästi useammin valitsema vaihtoehto on yli varojen eläminen. Tämän perusteella voinee sanoa, että miehet korostavat naisia enemmän juuri valintojen merkitystä. Miesten ja naisten valintojen keskeiset erot ovat koottuna kuvaan 7.

Kuva 7. Lapsiperheköyhyydelle valitut syyt sukupuolen mukaan.

2.3 Elämänhallinta vai elinkustannukset?

Suomalaiset uskovat selvästi siihen, että menestyminen on suurelta osin kiinni omista valinnoista. Tähän uskotaan vastaajan omasta taustasta riippumatta. Vanhimmat vastaajat uskovat odotetusti väitteeseen eniten, mutta myös nuorten usko siihen on vahva. Oma kokemus niukkuudesta taas ei vaikuta asiaan merkittävästi. Tämän perusteella ei siis voi sanoa, että vain hyviäosaiset uskoisivat menestyksen olevan omaa ansiota.

Kun kysytään lapsiperheköyhyyden syistä, niukkuusindikaattori muodostaa jonkin verran eroja. Parhaiten toimeentulevat (kaksi ylintä viidenneistä) valitsevat selkeästi useammin köyhyydelle yksilön elämänhallintaan ja valintoihin liittyvän syyn (puutteelliset elämänhallintataidot, yli varojen eläminen ja vanhempien alhainen motivaatio työntekoon), mutta löytävät usein vikaa myös yhteiskunnan rakenteista. Lisäksi juuri parhaiten toimeentulevat valitsevat syyksi useammin vähävaraisuuden periytyksen.

Heikompi toimeentulo ei puolestaan saa syyttämään tilanteesta vain rakenteita, vaan syitä löydetään myös elämänhallinnasta ja valinnoista. Heikoin toimeentulevat toki korostavat valinnoissaan enemmän rahanpuutetta (riittämättömät sosiaalitet ja liian korkeat elinkustannukset) sekä omien valintojen ulottumattomissa olevia tilanteita (lapsen tai vanhemman sairaus).

Parempiosaiset korostavat siis köyhyyden syissä elämänhallintaa ja heikompiosaiset elinkustannuksia. Mitään valtaisaa kahtiajakoa tulokset eivät kuitenkaan tuo esiin. Syynä tähän voi olla sekin, että kysymyksessä olivat syyt lapsiperheköyhyydelle. Esimerkiksi Helsingin Sanomien köyhyyskyselyssä on todettu, että lapsiperheitä kohtaan tunnetaan myös eniten myötätuntoa.²

2 <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002873714.html>

3.

Lapsiperheitä on
autettava

Kyselyn toinen kysymyskokonaisuus liittyi siihen, miten tärkeänä vastaajat kokivat heikommassa asemassa olevien lapsiperheiden auttamisen ja toisaalta, miten haitallisena he näkivät tietyt asiat lapselle. Lisäksi osioon kuului muutamia täsmäkysymyksiä, joilla kartoitettiin auttamisen tapoja.

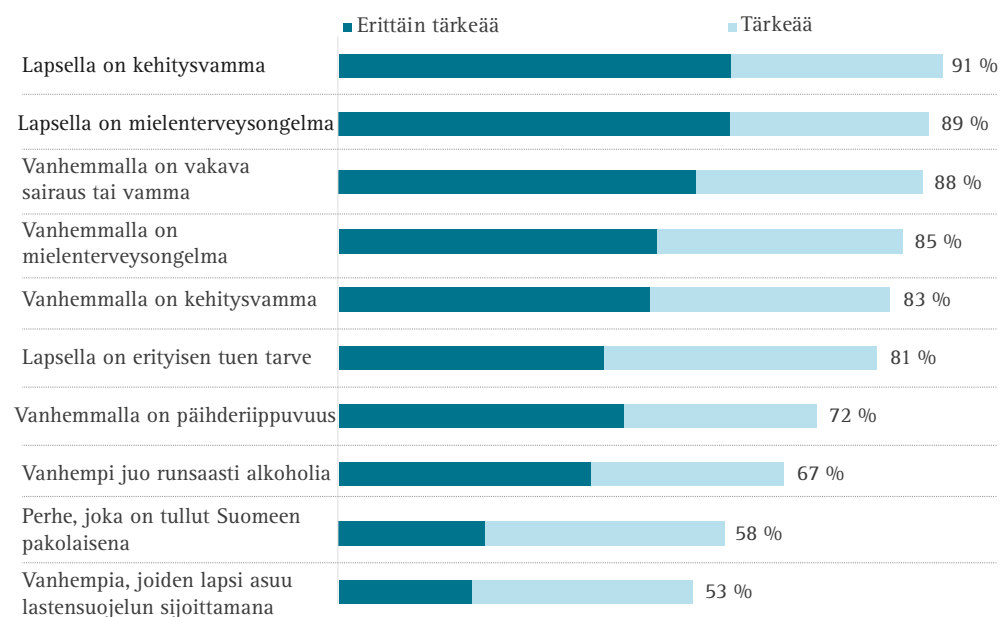
3.1 Keitä on tärkeää auttaa?

Osion pääkysymyksenä oli ”Kuinka tärkeää mielestänne on, että yhteiskunta tukee seuraavaksi lueteltuja lapsiperheitä”. Vastausvaihtoehtoja oli kymmenen ja ne oli valittu Kaikille eväät elämään -avustusohjelman ohjelmahankkeiden kohderyhmistä. Tärkeyttä arvioitiin viisiportaisella asteikolla, jossa 1 tarkoitti ”ei kovin tärkeää” ja 5 ”erittäin tärkeää”.

Vastausten perusteella voi sanoa, että suomalaiset näkevät auttamisen tärkeänä. Kaikkien annettujen vastausten keskiarvo oli nimittäin yli 4. Miehillä keskiarvo jää niukasti alle neljän (3,97) ja naisilla taas selvemmin yli (4,22). Niukkuusindikaattorin luokkien ja ikäryhmien välillä erot olivat häviävän pieniä. Kuvassa 8 on esitetty kaikki kysytyt vaihtoehdot ja niiden saamat korkeimmat vastaukset neljä (tärkeää) ja viisi (erittäin tärkeää).

Kuinka tärkeää mielestänne on, että yhteiskunta tukee seuraavaksi lueteltuja lapsiperheitä?

Kuva 8. Auttamisen tärkeys. Tärkeää (4) ja erittäin tärkeää (5) vastanneiden osuus.

Vastaajien mielestä tärkeintä oli auttaa perheitä, joissa lapsella on kehitysvamma tai mielenterveysongelma. Nämä ovat lapseen liittyviä vakavaksi koettuja syitä. Seuraavana, melko lähellä edellisiä, tulevat vanhempaan liittyvät syyt, joita ei voi pitää itseaiheutettuina (vanhemman vakava sairaus tai vamma, mielenterveysongelma ja kehitysvamma).

Seuraavaksi tärkeimpänä tulee lapsen erityisen tuen tarve. Sen sijoittuminen hieman kauemmas muista lapseen liittyvistä syistä johtunee siitä, että erityisen tuen tarve ja sen tuomat haasteet eivät välttämättä ole valtaosalle ihmisiä yhtä tuttuja. Toisaalta erityistä tukea ei välttämättä myöskään koeta

yhtä vakavana kuin kehitysvammaa ja mielenterveysongelmaa.

Vähemmän tärkeänä nähtiin niiden perheiden auttaminen, joissa vanhemmalla on päihderiippuvuus tai runsasta alkoholin käyttöä. Näiden jääminen hieman kauemmas voi olla selitettävissä sillä, että päihteiden käyttö voidaan nähdä itseaiheutetuksi.

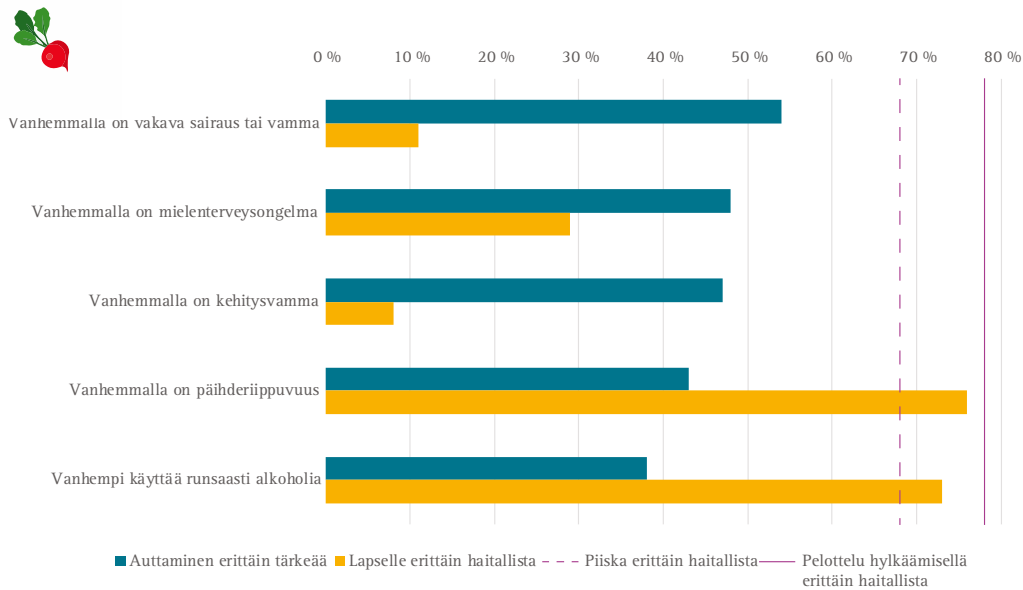
Pakolaisena Suomeen tulleen perheen auttaminen jää tärkeydessä päihdeperheiden taakse. Osittain syynä voi pitää maahanmuuttokeskustelun vastakkainasetteluja, mutta myös sitä, että pakolaisperheen tarvitsema tuki eroaa monella tavalla muista luetelluista ryhmistä. Aiemmissa vaihtoehtoissa on osoitettu ”ongelma”, jota voidaan hoitaa ja joka selkeästi haastaa perheen voimavarat. Pakolaisperheen kohdalla tuki liittyy enemmän kielitaitoon ja vieraan kulttuurin opetteluun. Toki pakolaisperheillä voi taustalla olla myös traumaattisia kokemuksia.

Ryhmistä vähiten tärkeänä nähtiin niiden vanhempien auttaminen, joiden lapsi asuu lastensuojelun sijoittamana. Tässäkin tapauksessa yli puolet vastaajista on vastannut auttamisen olevan tärkeää (vastaus 4 tai 5). Vastaavasti vain alle neljäsosa on nähnyt auttamisen vähemmän tärkeäksi (vastaus 1 tai 2). Syy, miksi ryhmä putoaa alimmaksi voi olla siinä, miten kysymys on aseteltu. Kun muissa vaihtoehtoissa kysyttiin koko perheen auttamisesta, on tässä auttaminen kohdennettu nimenomaan vanhempiin.

3.2 Haitallisuus ei lisää auttamisen tärkeyttä

Osion toisena kysymyksenä oli, miten haitallisena lapsen kasvulle ja kehitykselle vastaajat näkevät tietyt perheeseen liittyvät asiat. Soveltuvien osien kysyttiin samoja asioita kuin auttamisen tärkeydessä. Myös tässä asteikko oli viisiportainen, numeron yksi tarkoittaessa ei lainkaan haitallista ja viiden erittäin haitallista.

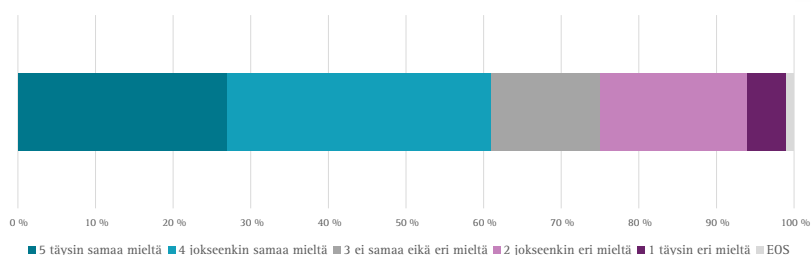
Kuvasta 9 havaitaan, että vaikka jokin asia arvioitiin erittäin haitalliseksi lapsen kasvulle ja kehitykselle, ei se suoraan tarkoittanut, että tällaisen perheen auttaminen olisi nähty tärkeämmäksi. Päinvastoin, vaikka vanhemman päihderiippuvuuden näki lapselle erittäin haitallisena 76 % vastaajista, piti päihderiippuvaisen vanhemman perheiden auttamista erittäin tärkeänä 43 %. Vastaavasti vanhemman sairauden tai vamman näki erittäin haitallisena 11 % vastaajista, mutta tällaisen perheen auttamisen näki erittäin tärkeänä 54 % vastaajista.

Kuva 9. Haitallisuus ja auttamisen tärkeys. Arvosanan 5 (erittäin haitallista) ja 5 (auttaminen erittäin tärkeää) antaneet. Violetilla on merkitty Lastensuojelun Keskusliiton kuritusväkivaltakyselystä (Hyvärinen 2017) vastaajien mielipiteet piiskaamisen ja hylkäämisellä pelottelun haitallisuudesta 4 (= erittäin haitallista) vastanneet.

Päihteitä tai runsaasti alkoholia käyttävä vanhempi nähtiin siis kyllä haitalliseksi lapselle, mutta perheen auttamista ei silti koettu yhtä tärkeäksi kuin esimerkiksi vanhemman vamman tai sairauden kohdalla. Tämä viittaa empatiakuiluun. Empatiakuilulla tarkoitetaan myötätunnon puutetta ja näkemystä huono-osaisten "ansaitsemattomuudesta" (Saari 2015, 97). Tämä selittää sitä, että vaikka päihteidenkäyttäjän elämäntyöli nähdään haitallisena, ei auttamista kuitenkaan pidetä kovin tärkeänä. Tässä kyselyssä näkökulma oli kuitenkin lapsiperheen tukemisessa, eikä empatiakuilu todennäköisesti siksi muodostunut kovinkaan syväksi. Silti sen olemassaoloa ei voi kiistää.

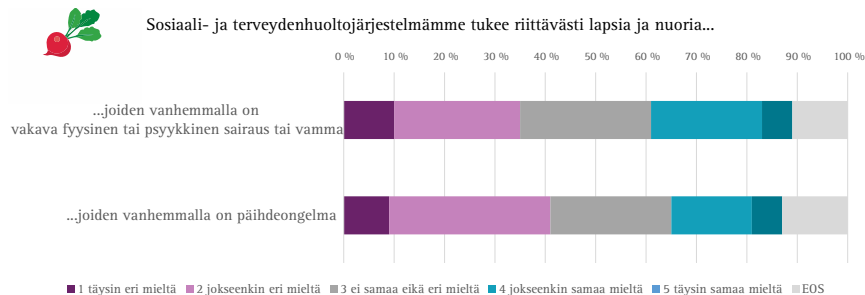
Empatiakuilun olemassaoloa vahvistaa myös vastaajille esitetty väite "Päihderiippuvuus on seurausta ihmisen omista valinnoista". Sen kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli 61 % vastaajista (ks. kuva 10).

Kuva 10. Päihderiippuvuus on seurausta ihmisen omista valinnoista.

Se, pitikö vastaaja päihderiippuvuutta seurauksena ihmisen omista valinnoista ei kuitenkaan merkittävästi vaikuttanut siihen, nähtiinkö päihteitä käyttävän vanhemman perheen auttaminen tärkeänä. On siis myös mahdollista, ettei päihderiippuvaisen vanhemman perheen auttamistavoista ole yhtä selkeää kuvaa kuin esimerkiksi mielenterveysongelmaisen. Voidaan nähdä jopa, että apu mahdollistaa vanhemman päihteiden käytön. Tälle väitteelle voi nähdä tukea kyselyn kahdesta muusta kysymyksestä. Ensimmäisenä kysyttiin, tukeeko

sosiaali- ja terveysjärjestelmä tarpeeksi lapsia ja nuoria, joiden vanhemmalla on vakava fyysinen tai psyykinen sairaus tai vamma. Toisessa kysyttiin, onko tuki riittävää lapsille ja nuorille, joiden vanhemmalla on päihdeongelma. Kysymysten jakaumat on esitetty kuvassa 11.

Kuva 11. Vastaajien näkemyksiä Suomen sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjoaman tuen riittävydestä.

Vaikka kysymykset koskivat tuen riittävyttä, kertovat vastaukset erityisesti vastaajan asenteesta. Harvalla vastaajalla lienee selkeää kuvaa saatavilla olevan tuen määrästä, tarpeesta ja saamisen helppoudesta, jolloin vastaukset annetaan mielikuvien perusteella. Mielikuvat taas saattavat vaikuttaa siihen, kuinka riittäväksi tuen määrä nähdään.

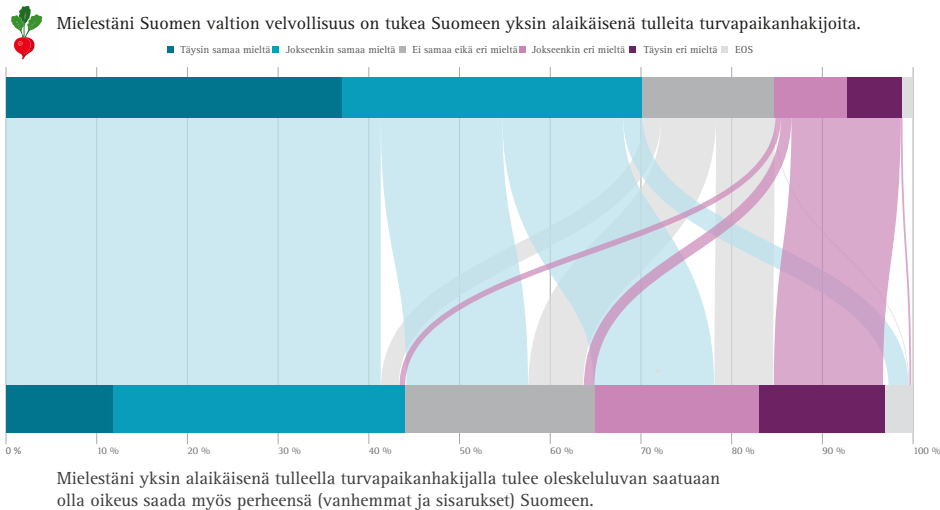
Toisin kuin avun tarkeydestä kysyttäessä, ei tässä muodostu selvää eroa vanhemman vamman tai sairauden ja päihdeongelman välille. Itse asiassa väitteen (sote-järjestelmä tukee riittävästi lapsia ja nuoria) kanssa ollaan useammin eri mieltä päihdeongelman kohdalla. Tämä viittaa siihen, että kysyttäessä nimenomaan lapsen ja nuoren auttamisesta, ei vanhemman ongelmien laadulla ole vastaajalle merkitystä.

3.3 Auttamisen tavat

Auttamisen tärkeys on kysymyksenä hyvin yleisluontoinen, eikä edellytä vastaajalta sen kummempaa pohdintaa siitä, miten auttaminen käytännössä toteutetaan. Tämän kyselyn puitteissa ei menty kovin syvälle auttamisen tapoihin tai siihen, kuinka paljon auttaminen saa maksaa. Auttamista tarkasteltiin kuitenkin tarkemmin neljästä näkökulmasta: ilman huoltajaa tulleet turvapaikanhakijalapset ja -nuoret, palveluiden kilpailuttaminen erityisesti vammaisten henkilöiden näkökulmasta, vähävaraisten perheiden lasten harrastaminen sekä kokemusasiantuntijuus.

3.3.1 Ilman huoltajaa maahan tulleet turvapaikanhakijalapset ja -nuoret

Ilman huoltajaa tulleista turvapaikanhakijoista kysyttiin kaksi kysymystä. Ensin kysyttiin, onko vastaajan mielestä Suomen velvollisuus tukea ilman huoltajaa tulleita turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria. Toisessa kysyttiin, pitääkö alaikäisellä olla oleskeluluvan saannin jälkeen oikeus myös perheen jälleenyhdistämiseen. Näin ensimmäinen kysymys kartoitti yleisesti auttamisen velvoitetta, kun toinen oli keino auttamiseen. Jakaumat kysymyksiin näkyvät kuvassa 12.

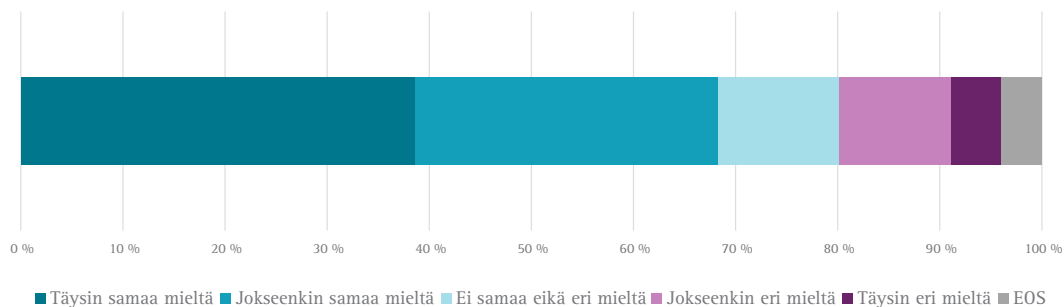
Kuva 12. Vastaajien suhtautuminen yksin alaikäisenä tulleiden turvapaikan hakijoiden auttamiseen.

Suomalaisista suurin osa (70 %) näkee, että valtion velvollisuus on ilman huoltajaa tulleiden turvapaikanhakijoiden auttaminen. 42 % näkee myös, että oleskeluluvan saannin jälkeen tulee olla myös oikeus perheen yhdistämiseen. Eri mieltä on harvempi (32 %).

Jakaumassa huomattavaa on, että ensimmäisen väitteen kanssa samaa mieltä olleet vaihtavat kantaansa toiseen väitteeseen selkeästi eri mieltä olevia useammin. Lisäksi ensimmäisessä kysymyksessä keskimmäisen vastauksen (ei samaa eikä eri mieltä) valinneet siirtyvät herkemmin seuraavassa kysymyksessä olemaan eri mieltä. Tulosta voi sinänsä pitää odotettuna merkinä maahanmuuttokeskustelun jakautumisesta. Vaikka useampi pitääkin ilman huoltajaa tulleiden turvapaikanhakijalasten ja -nuorten auttamista tärkeänä, ovat eri mieltä olevat mielipiteeseen järkkymättömpämpiä.

3.3.2 Palveluiden kilpailuttaminen

Vammaisten henkilöiden palveluihin suhtautumista tarkasteltiin Ei myytävänä -kansalaisaloitteen³ tavoitteesta poimitulla kysymyksellä ”Vammaisten henkilöiden koko elämän mittaisia, välttämättömiä palveluita ei pidä järjestää kilpailutuksen kautta” (ks. kuva 13).

Kuva 13. Vammaisten henkilöiden koko elämän mittaisia, välttämättömiä palveluita ei pidä järjestää kilpailutuksen kautta.

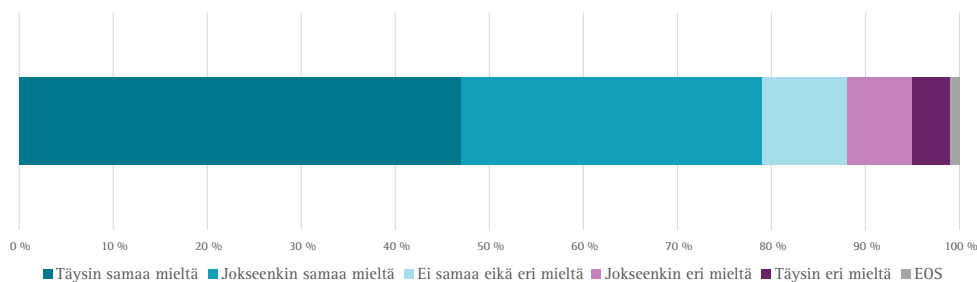
3 <http://www.eimyytavana.fi>

Vastaajista samaa mieltä väitteen kanssa oli 69 %. Sekä naiset että miehet olivat yhtä usein väitteen kanssa samaa mieltä, vaikka miesten asenteet kyselyn muissa kysymyksissä heijastelivat naisia enemmän ”kovia” arvoja (ks. esim. luku 2.3.3 ja 3.1). Myös iän ja niukkuusindikaattorin mukaan katsottuna kaikista ryhmistä yli 60 prosenttia oli väitteen kanssa samaa mieltä.

Tulosta voi osin pitää yllättävänä. Kuten aikaisemmin todettiin, suurin osa vastaajista oli samaa mieltä siitä, että Suomessa menestyminen on kiinni ihmisen omasta sinnikkyydestä ja työnteosta. Kysymyksillä oli jonkin verran käänteistä korrelaatiota. Kuitenkin niistäkin, jotka olivat täysin samaa mieltä väitteen ”Suomessa menestyminen ja pärjääminen riippuvat pääosin ihmisen omista valinnoista, työnteosta ja sinnikkyydestä” kanssa, 64 % oli samaa mieltä myös siitä, ettei vammaisten henkilöiden elämän mittaisten välttämättömien palveluita pidä järjestää kilpailuttamisen kautta. Voidaan siis hyvin sanoa, että kansalaisaloitteen hengellä on laaja kannatus.

3.3.3 Vähävaraisten lasten harrastaminen

Harrastamiseen liittyen kysyttiin, tulisiko yhteiskunnan taata vähävaraisten perheiden lapsille mahdollisuus ainakin yhteen harrastukseen. Esimerkiksi Me-säätiö on tunnistanut ilman harrastusta jäämisen yhdeksi syrjäytymisilmiön keskeisistä tekijöistä. ⁴ Jakauma kysymykseen on esitetty kuvassa 14.

Kuva 14. Yhteiskunnan on taattava mahdollisuus ainakin yhteen harrastukseen vähävaraisten perheiden lapsille.

Lähes neljä viidestä (79 %) suomalaisesta näkee, että yhteiskunnan tulisi tarjota mahdollisuus ainakin yhteen harrastukseen vähävaraisten perheiden lapsille. Niukkuusindikaattori teki hieman eroja vastauksiin. Parhaiten toimeentulevat (ylin viidennes) olivat väitteen kanssa hieman harvemmin samaa mieltä. Kuitenkin samaa mieltä olevien osuus oli tässäkin ryhmässä jopa 70 %. Väitteelle siis löytyy paljon tukea riippumatta vastaajan omasta taloudellisesta asemasta.

3.3.4 Kokemusasiiantuntijuus

Kokemusasiiantuntijuuteen liittyen selvitettiin vastaajien asennetta kokemusasiiantuntijoiden tarjoamaan apuun. Ennen vastaamista annettiin pieni selite siitä, mikä on kokemusasiiantuntija.

4 <https://www.mesaatio.fi/ajankohtaista/blogi/suomessa-on-syrjassa-tanaan-69-000-nuorta/>

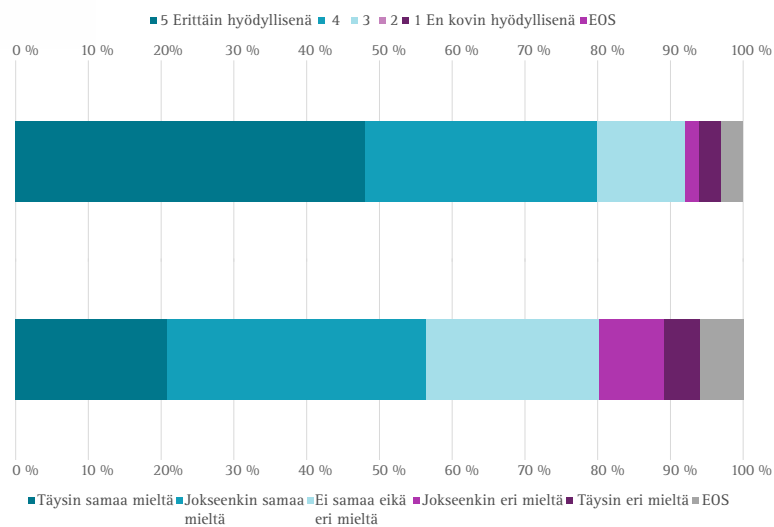
Vastaajille annettu kokemusasiantuntijuuden määritelmä:

Kokemusasiantuntija on henkilö, jolla on omakohtaista kokemusta jostakin vaikeasta elämäntilanteesta, kuten esimerkiksi omasta tai läheisen psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta, riippuvuudesta tai sosiaali-huollon asiakkaana olost (esimerkiksi lastensuojelu). Lisäksi hän on käynyt kokemusasiantuntijakoulutuksen. Kokemusasiantuntijoita käytetään usein esimerkiksi palveluiden arvioinnissa, suunnittelussa ja kehittämisessä, ammattilaisten kouluttamisessa sekä vertaistukihenkilöinä.

Sen jälkeen kysyttiin, näkeekö vastaaja kokemusasiantuntijoiden käytön hyödyllisenä ja pitäisikö sen joillain sosiaali- ja terveyspalveluiden alueilla olla jopa laissa säädettyä. Vastausjakauma on esitetty kuvassa 15.

Kuinka hyödyllisenä pidätte kokemusasiantuntijoiden hyödyntämistä sosiaali- ja terveyspalveluissa?

Mielestäni joillain sosiaali- ja terveyspalvelujen alueilla mahdollisuus kokemusasiantuntijan apuun tulisi varmistaa lailla.

Kuva 15. Suhtautuminen kokemusasiantuntijoiden tarjoamaan tukeen.

Kokemusasiantuntijoiden hyödyllisyyteen uskotaan erittäin vahvasti, sillä vaihtoehdon 4 tai 5 on valinnut 80 % vastaajista. Vastaavasti vaihtoehdon 1 tai 2 valitsi vain 5 %. Kokemusasiantuntijan avun takaamiseen lainsäädännöllä suhtaudutaan huomattavasti varovaisemmin. Silti yli puolet vastaajista (56 %) näkee, että kokemusasiantuntijan tuki voitaisiin joillakin sote-palvelujen alueella varmistaa lailla.

3.4 Auttamisen laatu hintaa tärkeämpi

Suomalaisten auttamishalukkuuden voi tämän kyselyn perusteella nähdä korkeana. Kaikkien kysytyjen ryhmien auttamisen näki tärkeänä yli puolet vastaajista. Auttamishalukkuus ei juurikaan vaihdellut vastaajan iän tai oman taloudellisen tilanteen perusteella.

Kyselyssä saatiin viitteitä myös jonkinlaisista empatiakuiluista – vaikka vanhempien päihteiden käyttö nähtiin lapselle haitallisena, niin päihteitä käyttävän vanhemman perheen auttamista ei nähty yhtä tärkeänä kuin vammaisen tai sairaan vanhemman.

Myös sillä, kenelle avun sanottiin kohdentuvan, oli vaikutusta siihen, kuinka tärkeänä auttaminen nähtiin. Lapsen tai nuoren auttaminen nähtiin tärkeämpänä kuin perheen tai vanhemman, vaikka todellisuudessa vanhemman tai koko perheen auttamisella tavoitellaan myös lapsen auttamista.

Auttamisen tavoista kysyttiin erityisesti kokemusasiantuntijuudesta. Kokemusasiantuntijuus on viime aikoina ollut nousussa erityisesti sosiaali- ja terveysalan järjestöissä. Tämän kyselyn perusteella voi nähdä, että myös tavalliset suomalaiset näkevät kokemusasiantuntijoiden avun hyödyllisyyden. Jopa yli puolet oli myös valmiita turvaamaan joissain tilanteissa kokemusasiantuntijan tarjoaman avun lainsäädännöllä. Tämän voi nähdä merkinä siitä, että kokemusasiantuntijoita ei ainoastaan nähdä potentiaalisesti hyödyllisinä, vaan heidän käyttöönsä halutaan myös edistää.

Vaikka kyselyssä ei tarkemmin asetettu auttamiselle hintaa, voi joidenkin kysymysten pohjalta päätellä myös sitä, mitä auttaminen saa maksaa. Vähintään yhden harrastuksen takaamista vähävaraisten perheen lapsille kannatettiin laajasti, eikä kannattaminen painottunut ainoastaan ryhmiin, jotka todennäköisesti itse avusta hyötyisivät.

Valtaosa vastaajista myös vastusti vammaisten henkilöiden elämänmitaisten välttämättömien palveluiden kilpailuttamista. Vaikka kysymyksessä oli mainittu erityisesti vammaiset, on todennäköistä, että mielipiteen voi laajentaa koskemaan myös muita heikommassa asemassa olevia ryhmiä. Vastaukset kertovat siitä, että kilpailuttamisen ei uskota takaavan välttämättömien hoivapalveluiden korkeaa laatua. Ne myös kertovat siitä, että vastaajien mielestä heikommassa asemassa olevien laadukas hoiva on tärkeämpää kuin hoivan hinta.

4.

Yhteiskunnan jakautuneisuus

Kyselyn kolmannessa kokonaisuudessa kartoitettiin sitä, kuinka yhtenäisenä vastaajat näkevät Suomen. Tätä selvitettiin yleisellä kysymyksellä ”kansakunnan” yhtenäisyydestä sekä kysymällä jännitteitä tiettyjen väestöryhmien välillä. Vielä tarkemmin vastaajan omiin mielipiteisiin menttiin kysymällä kenet vastaaja haluaisi naapuriksi. Soveltuvien osien vastauksia saattoi verrata BBC:n teettämään kansainväliseen World Global Survey’hin.

4.1 Yhtenäinen kansakunta?

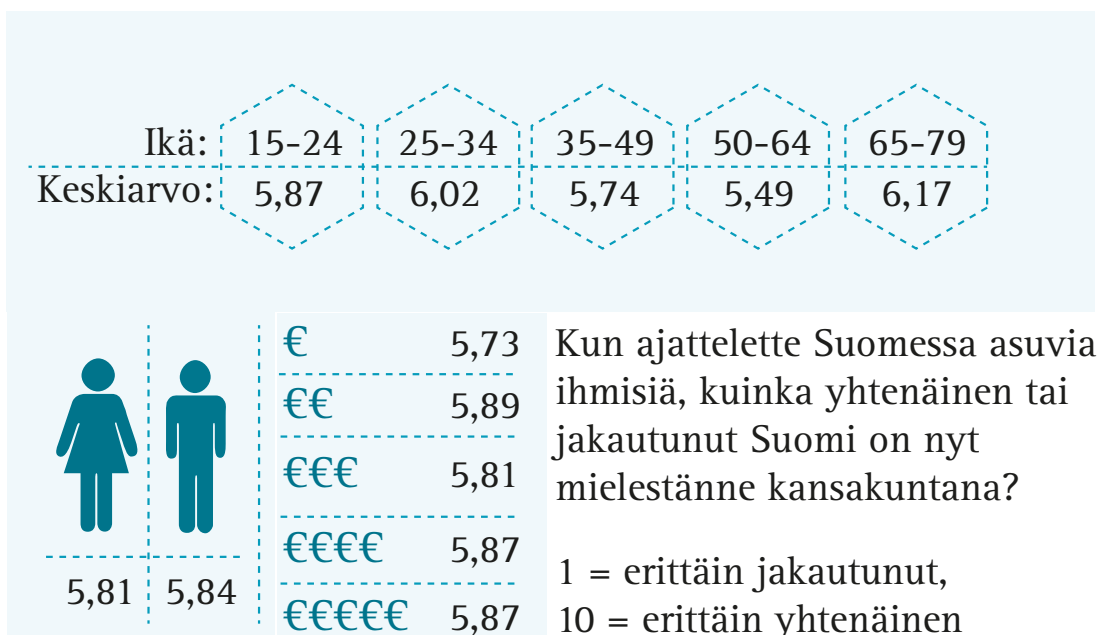
Yleiseen kysymykseen ”Kun ajattelette Suomessa asuvia ihmisiä, kuinka yhtenäinen tai jakautunut Suomi on nyt mielestänne kansakuntana?” vastaus annettiin kymmenportaisella asteikolla, jossa 1 tarkoitti erittäin jakautunutta ja 10 erittäin yhtenäistä.

Vastausten perusteella Suomi nähdään enemmän yhtenäisenä kuin jakautuneena. Keskiarvoksi muodostuu 5,83 ja vastaajista vain 38 % antoi arvonsa 5 tai alle, eli arvioi Suomen enemmän jakautuneeksi kuin yhtenäiseksi.

BBC:n kyselyssä 76 % vastaajista katsoi maansa olevan erittäin tai jonkin verran jakautunut (very/fairly divided). Pohjoismaista kyselyssä oli mukana vain Ruotsi, jossa erittäin tai jonkin verran jakautuneeksi maan näki 79 % vastaajista. Vähiten jakautuneeksi kyselyssä maansa näkivät saudi-arabialaiset, jossa osuus oli 34 %.

Vaikka BBC:n kyselyssä vastausasteikko olikin hieman erilainen, voi silti tämän perusteella väittää suomalaisten näkevän maansa melko yhtenäisenä. BBC:n kyselyn 76 prosenttiin (kaikkien maiden yhteenlaskettu osuus maataan jakautuneena pitävistä) päästään vasta, kun otetaan kaikki arvion 1–7 antaneet.

Iän mukaan katsottuna vanhimmat (65–79-vuotiaat) vastaajat pitävät Suomea kaikkein yhtenäisimpänä. Mielenkiintoista on kuitenkin, että heistä mielipiteeltään kauimpana on edellinen, vanhin työikäisten ryhmä (50–64-vuotiaat). Kaksi nuorinta ikäryhmää on puolestaan mielipiteeltään lähempänä vanhinta ryhmää, eli he pitävät Suomea melko yhtenäisenä.

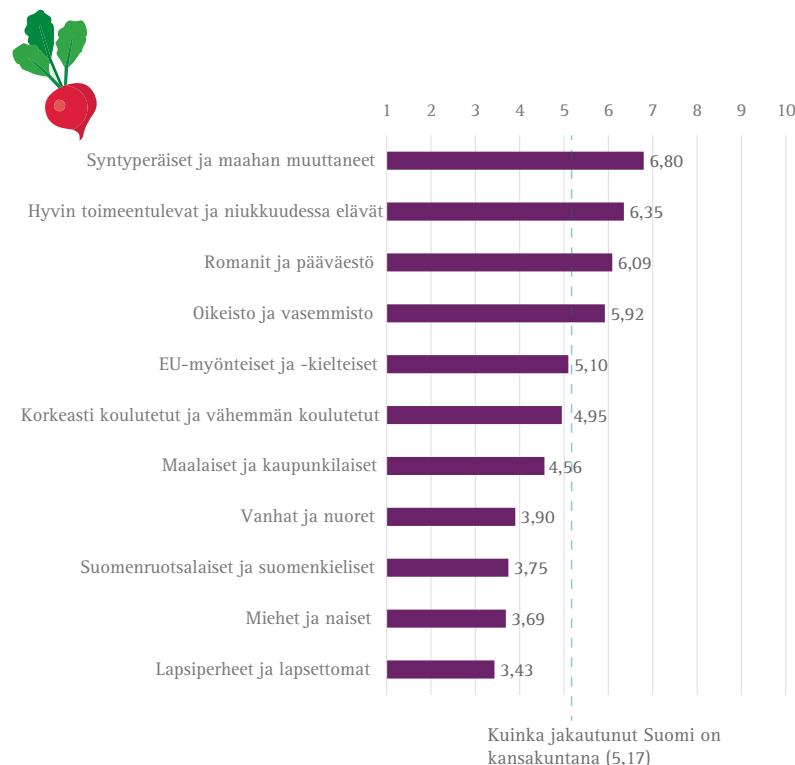
Niukkuusindikaattorin perusteella ääripäät pitävät Suomea vähiten yhtenäisenä. Erot ovat kuitenkin keskiarvolla mitattuna hyvin pieniä, joten mitään johtopäätöstä tästä ei voi tehdä. Sukupuolien välille ei niin ikään muodostu juuri minkäänlaista eroa. Keskiarvot kysymykseen Suomen yhtenäisyydestä ikäryhmien, miesten ja naisten sekä niukkuusindikaattorin luokkien välillä on esitetty edellä.

4.2 Maahan muuttaneiden ja syntyperäisten välillä eniten vastakkainasettelua Suomessa(kin)?

BBC:n Global Survey'ssa kartoitettiin myös vastakkainasettelua eri ryhmien välillä. Vastinparit eivät olleet kovin konkreettisia, koska kysely oli kansainvälinen. Monissa länsimaissa (mm. Ruotsissa) kolme jännitteisemmäksi mainittua ryhmää olivat maahan muuttaneet ja syntyperäiset, eri etnisyydet sekä eri uskonnot. Yhteistä näille on se, että kaikki asiat liittyvät keskeisesti myös maahanmuuttoon.

Tässä kyselyssä jännitettä kartoitettiin kysymyksellä ”Miten merkittävänä pidätte jännitettä seuraavien ryhmien välillä Suomessa?” Vaihtoehdot olivat BBC:n kyselyä konkreettisempia vastinpareja. Maahanmuuttoon taas liittyi ainoastaan yksi vaihtoehto: syntyperäiset suomalaiset ja maahan muuttaneet. Etnisyys oli konkreettisemmin vaihtoehdossa romanit ja pääväestö. Uskontoryhmät jätettiin kokonaan pois.

Vastakkainasettelua arvioitiin 10-portaisella asteikolla, jossa yksi tarkoitti, ettei jännitettä ole ja 10 että jännite on merkittävä. Kaikki vastinparit vastausjakaumineen on esitetty kuvassa 16. Kuvassa katkoviiva kuvaa kansakunnan yhtenäisyyden kysymyksen käännettyä keskiarvoa 5,17.

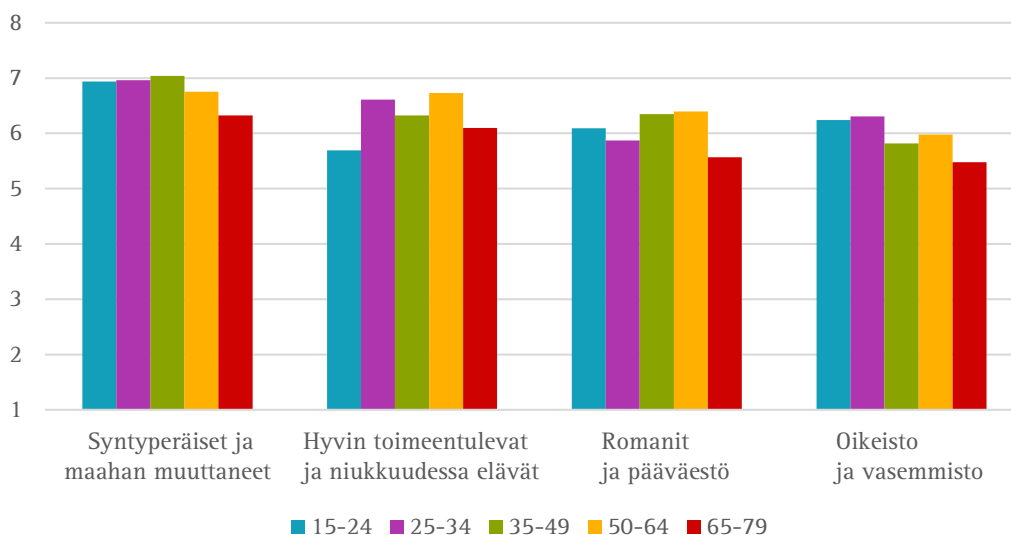

Kuva 16. Miten merkittävänä pidätte jännitettä seuraavien ryhmien välillä Suomessa?
1 = vastakkainasettelua ei ole, 10 = vastakkainasettelu on erittäin merkittävä.

Ruotsin tapaan Suomessa eniten jännitettä nähdään maahan muuttaneiden ja syntyperäisten välillä. Toiseksi suurimmaksi vastakkainasetteluksi nousee kuitenkin hyvin toimeentulevat ja niukkuudessa elävät. Noin keskiarvon kuusi saavat myös romanit ja pääväestö sekä oikeisto ja vasemmisto.

4.2.1 Nuoret korostavat oikeiston ja vasemmiston eroja

Kuten kansakunnan yhtenäisyydestä kysyttäessä, myös vastinpareissa vanhimmat vastaajat näkevät vähiten vastakkainasetteluja. Ero on jälleen suurin edelliseen ikäluokkaan (50–64-vuotiaat) ja nuorimmat ikäluokat ovat lähimpänä (15–34-vuotiaat). Kuvaan 17 on kuvattu jännitteisimmäksi nähdyt vastinparit ikäluokan mukaan.

Kuva 17. Vastinparien jännitteisyys (keskiarvo) ja ikäluokat.
1 = vastakkainasettelua ei ole, 10 = vastakkainasettelu on erittäin merkittävä.

Vaikka nuorimmat ja vanhimmat ovat keskiarvolla mitattuna hyvin lähellä toisiaan, muuttuu tilanne tarkasteltaessa vastinpareja erikseen. Neljästä jännitteisimmästä vastinparista nuorimmat näkevät vanhimpia vähemmän vastakkainasettelua vain hyvin toimeentulevien ja niukkuudessa elävien välillä. Sillä, oliko nuori talouden vastuuhenkilö (eli asuiko hän itsenäisesti) ei näyttänyt olevan vaikutusta nähtyyn vastakkainasetteluun.

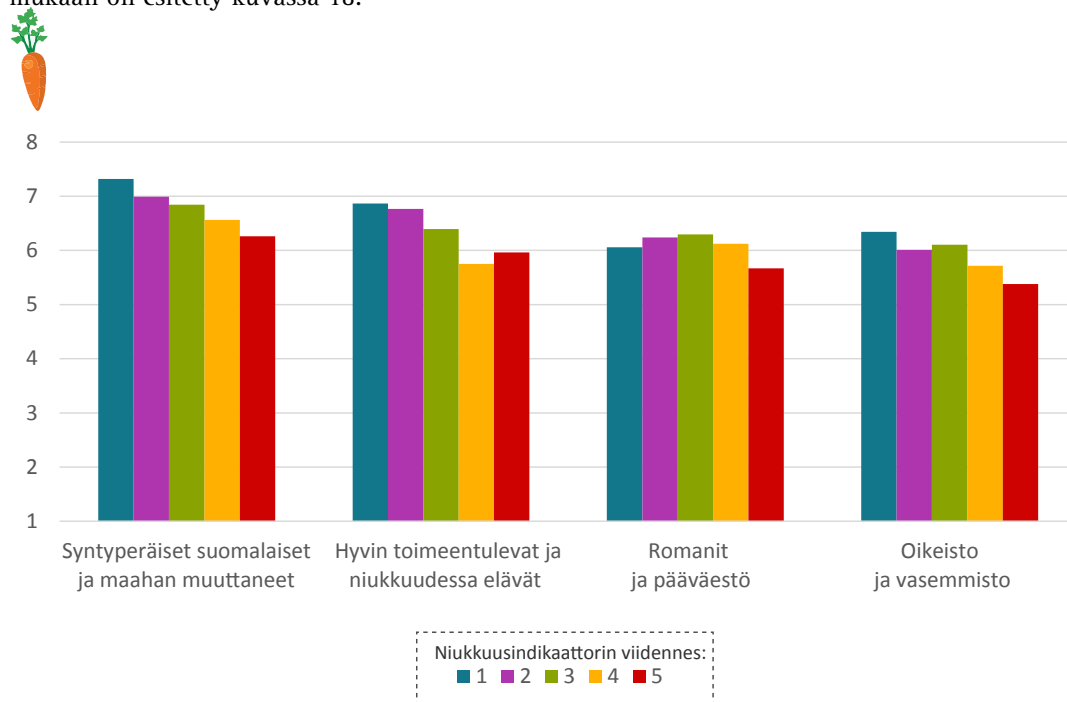
Muut vastinparit, joissa vanhimmat näkevät nuorimpia enemmän jännitettä, liittyvät perinteisempiin vastakkainasetteluihin: suomenkieliset ja suomenruotsalaiset sekä EU-vastaiset ja EU-myönteiset. Poikkeuksen tähän muodostaa kuitenkin oikeiston ja vasemmiston välillä nähty vastakkainasettelu. Siinä ero vanhimpien ja nuorimpien välillä on suurimmillaan – ja nimenomaan nuoret näkevät enemmän vastakkainasettelua. Tämä siitä huolimatta, että oikeiston ja vasemmiston välisen eron on nähty viime vuosina hämärtyneen.

Yhdestä asiasta vanhimmat ja nuorimmat vastaajat näyttävät puolestaan olevan erityisen yksimielisiä – vanhojen ja nuorten välisestä vastakkainasettelusta. Molemmat näkevät sitä hieman muita ikäryhmiä enemmän, mutta kuitenkin melko vähän. Seuraavassa on koottuna nuorimpien ja vanhimpien näkemykset eri ryhmien välisistä jännitteistä.

4.2.2 Ei niukkuutta – ei vastakkainasetteluja

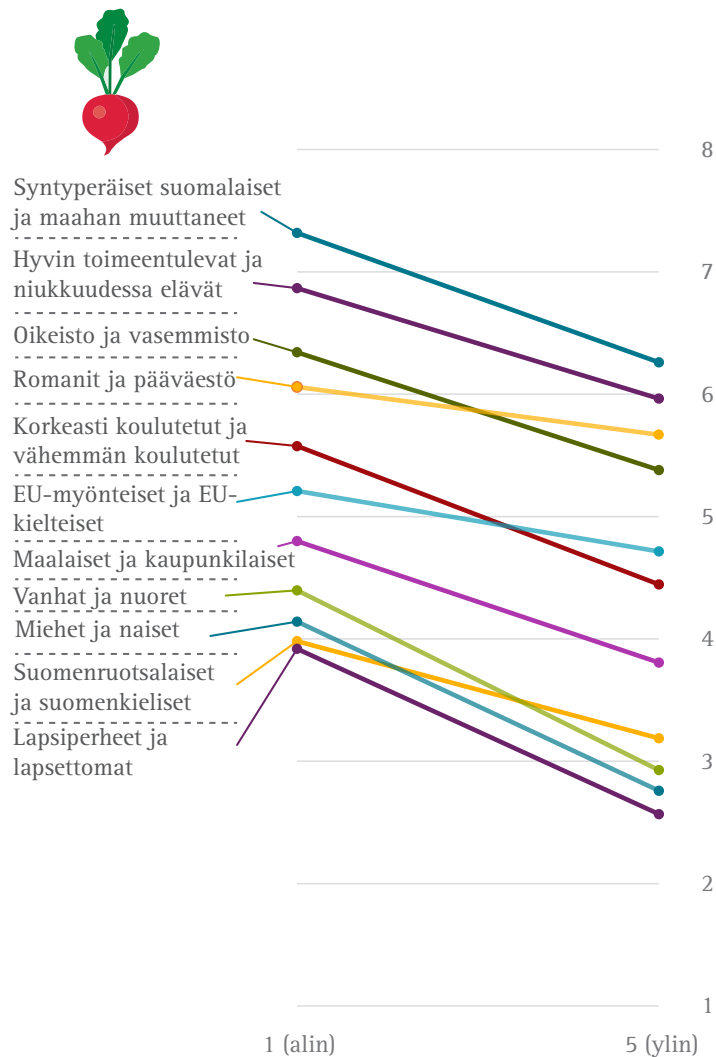
Taloudellisen niukkuuden kokemus ei merkittävästi vaikuttanut siihen, kuinka yhtenäisenä Suomi nähtiin. Sen sijaan vastinpareja kysyttäessä ero oli selvä: mitä parempi oli vastaajan toimeentulo, sitä vähemmän nähtiin myös vastakkainasetteluja. Pääosin kaikissa vastinpareissa nähty vastakkainasettelu vähenee, mitä parempi on vastaajan oma toimeentulo. Toimeentuloa kuvaavan niukkuusindikaattorin kolme alinta viidennestä (heikommin toimeentulevat) ovat vielä melko lähellä toisiaan, mutta ero kasvaa suuremmaksi neljännestä viidenneksestä lähtien.

Neljän jännitteisimmän vastinparin keskiarvo niukkuusindikaattorin mukaan on esitetty kuvassa 18.

Kuva 18. Niukkuusindikaattori ja vastinparien välinen jännite (keskiarvo).
1 = vastakkainasettelua ei ole, 10 = vastakkainasettelu on erittäin merkittävä.

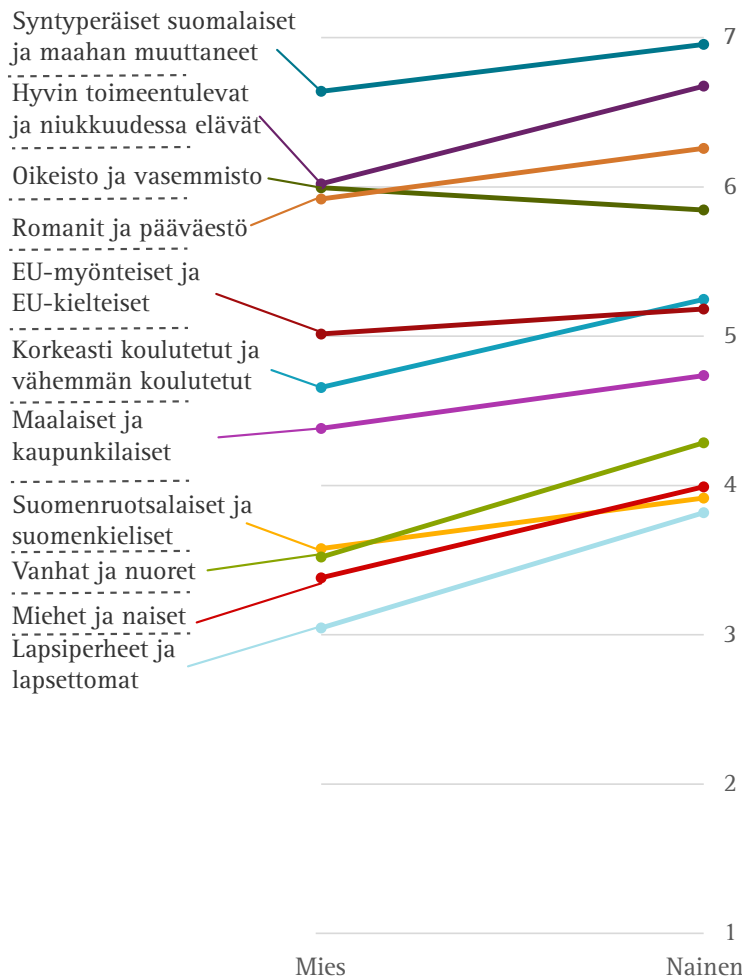
Heikoimmin ja parhaiten toimeentulevien (niukkuusindikaattorin ali ja ylin viidennes) välille muodostuu selkeä ero kaikissa kysytyissä vastinpareissa. Kaikissa myös eron suunta on sama: parhaiten toimeentulevat eivät pidä vastakkainasettelua yhtä merkittävänä kuin heikoimmin toimeentulevat. Suurimmat erot muodostuvat kysyttäessä jännitteestä vanhojen ja nuorten, miesten ja naisten, lapsiperheiden ja lapsettomien sekä korkeasti ja vähemmän koulutettujen välillä. Erot niukkuusindikaattorin ääripäiden välillä on koottu kuvaan 19.

Kuva 19. Niukkuusindikaattorin ääripäiden näkemykset jännitteestä vastinparien välillä (keskiarvot, 1 = vastakkainasettelua ei ole, 10 = vastakkainasettelu on erittäin merkittävä).

4.2.3 Naiset näkevät miehiä enemmän vastakkainasetteluja

Sekä naiset että miehet pitivät Suomea yhtenäisenä kansakuntana, mutta vastinparien jännitteisyydestä kysyttäessä naiset näkivät enemmän vastakkainasetteluja. Miehet näkivät enemmän jännitettä ainoastaan oikeiston ja vasemmiston välillä. Samalla oikeisto ja vasemmisto oli myös vastinpari, jossa miesten ja naisten mielipiteet olivat lähimpänä toisiaan. Neljässä jännitteisimmässä vastinparissa miesten ja naisten mielipiteet eroavat eniten hyvin toimeentulevien ja niukkuudessa elävien välillä. Tämä on myös neljästä jännitteisimmästä ainoa, jossa naisten ja miesten ero on keskimääräistä eroa (0,46) suurempi (0,65). Vastinparit sukupuolen mukaan on esitetty kuvassa 20.

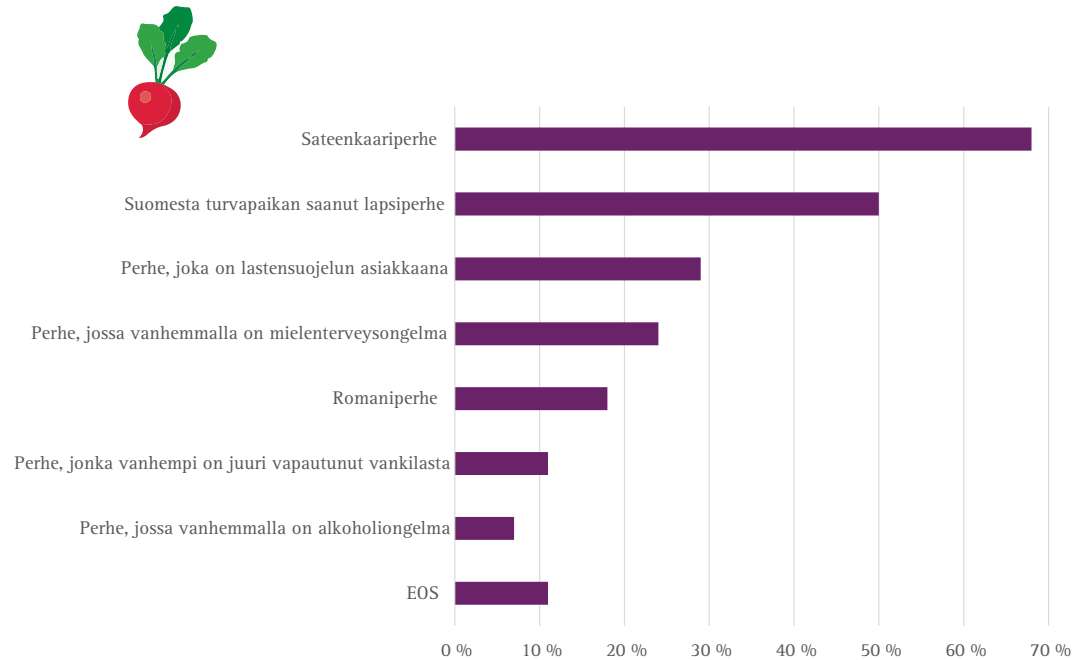

Kuva 20. Vastinparien välinen jännite sukupuolen mukaan.

Jostain syystä naiset näkevät miehiä enemmän jännitettä nuorten ja vanhojen sekä lapsiperheiden ja lapsettomien välillä. Jälkimmäisen kohdalla keskiarvoksi jää kuitenkin alle 4, joten vastakkainasettelu kokonaisuudessaan ei ole kovinkaan merkittävä. Miesten ja naisten välillä naiset näkevät niin ikään jännitettä selkeästi miehiä enemmän, mutta keskiarvo jää naisillakin alle neljän.

4.3 Kenet haluat naapuriksesi?

Jännitteiden lisäksi kysyttiin, kenet vastaaja haluaisi mieluiten naapurikseen. Vastaaja sai valita enintään kolme naapuria. Ryhmät ja niiden saamien valintojen osuus on nähtävissä kuvassa 21.

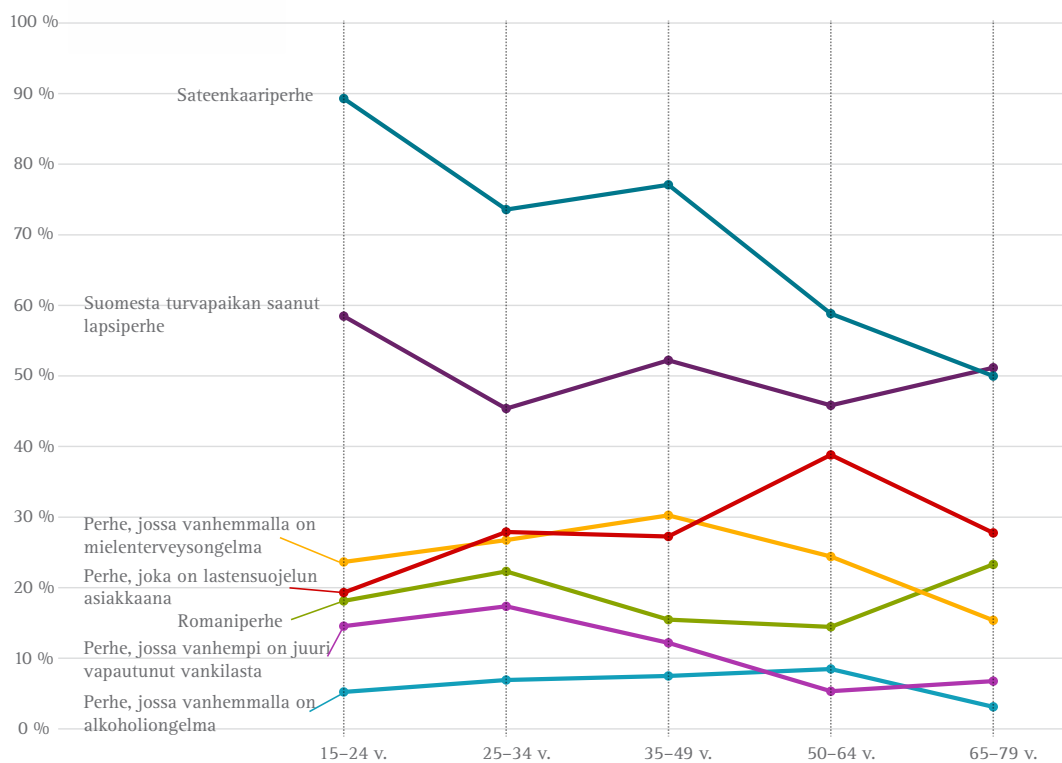
Kuva 21. Kenet seuraavista haluaisit naapuriksi? Valitse korkeintaan kolme.

Selkeästi mieluisin naapuri oli sateenkaariperhe, jonka oli valinnut vastaajista yli kaksi kolmasosaa. Lisäksi vastaajista puolet ottaisi naapurikseen turvapaikan saaneen lapsiperheen. Muita vaihtoehtoja on valittu selkeästi vähemmän. Vähiten naapuriksi toivottu perhe oli sellainen, jossa vanhemmalla on alkoholiongelma. Seuraavaksi vähiten valittuja olivat perhe, jossa vanhempi on vapautunut vankilasta ja romaniperhe. Romaniperhe jää valintaosuuksissa selvästi turvapaikan saaneesta lapsiperheestä.

Huomattavaa on, että useampi kuin joka kymmenes jätti kokonaan vastaamatta kysymykseen. Niistä, jotka vastasivat, yli kaksi viidesosaa (44 %) valitsi vähemmän kuin kaikki kolme vaihtoehtoa. Tämä viittaa siihen, että tarjotut vaihtoehdot ovat olleet vastaajille jossain määrin epämieluisia.

4.3.1 Nuoret osin – mutta vain osin – ennakkoluulottomampia

Vastaajan ikä vaikutti erityisesti valituimpiin perheisiin. 15–24-vuotiaista jopa 89 % ottaisi naapurikseen sateenkaariperheen, kun vanhimmista (65–79-vuotiaat) sen valitsi vain puolet. Nuoret valitsivat myös hieman todennäköisemmin turvapaikan saaneen perheen, mutta esimerkiksi romaniperheen vanhimmat kelpuuttivat hieman todennäköisemmin. Myös lastensuojelun asiakasperheen nuorimmat valitsivat vanhempia harvemmin. Valinnat ikäjakauman mukaan on nähtävissä kuvasta 16.

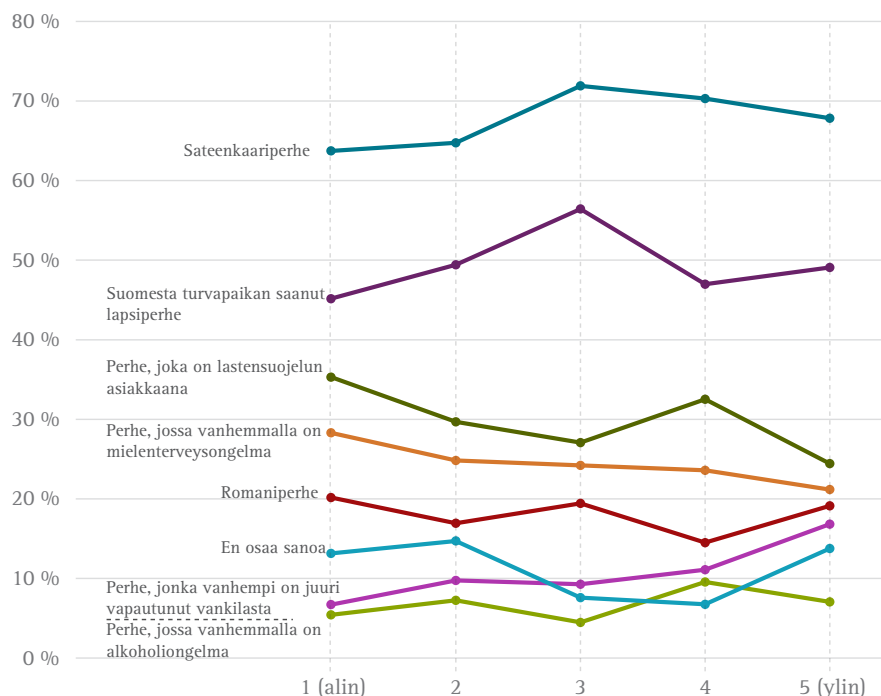

Kuva 22. Kenet seuraavista ottaisitte mieluiten naapuriksenne? Vastaajan iän mukaan.

Ikäryhmittäin vertailtuna on huomioitavaa myös se, että mitä nuorempi vastaaja, sitä todennäköisemmin hän valitsi ainakin yhden naapurin. Kuitenkaan valittujen vaihtoehtojen määrässä ei ikäryhmien välillä ollut eroa. Näin ollen vastaamatta jättäminen voi yhtä hyvin kertoa siitä, ettei naapurilla ole väliä, kuin siitäkin, ettei mitään vaihtoehtoja halua naapuriksi.

4.3.2 Lastensuojelun asiakasperhe kelpaa niukkuudessa eläville

Kun valittuja naapureita katsoo niukkuusindikaattorin mukaan, kiinnittyy huomio erityisesti yhteen eroon: heikoimmin toimeentulevat valitsevat selkeästi todennäköisemmin naapuriksi lastensuojelun asiakasperheen kuin parhaiten toimeentulevien ryhmä. Ero toimeentulon mukaan (niukkuusindikaattorin viidennesten välillä) ei kuitenkaan ole suoraviivainen (ks. kuva 23), sillä niukkuusindikaattorin toiseksi ylin viidennes on valinnut lastensuojelun asiakasperheen hieman useammin kuin toiseksi alin viidennes.

Kuva 23. Kenet seuraavista ottaisitte mieluiten naapuriksenne? Koetun niukkuuden mukaan.

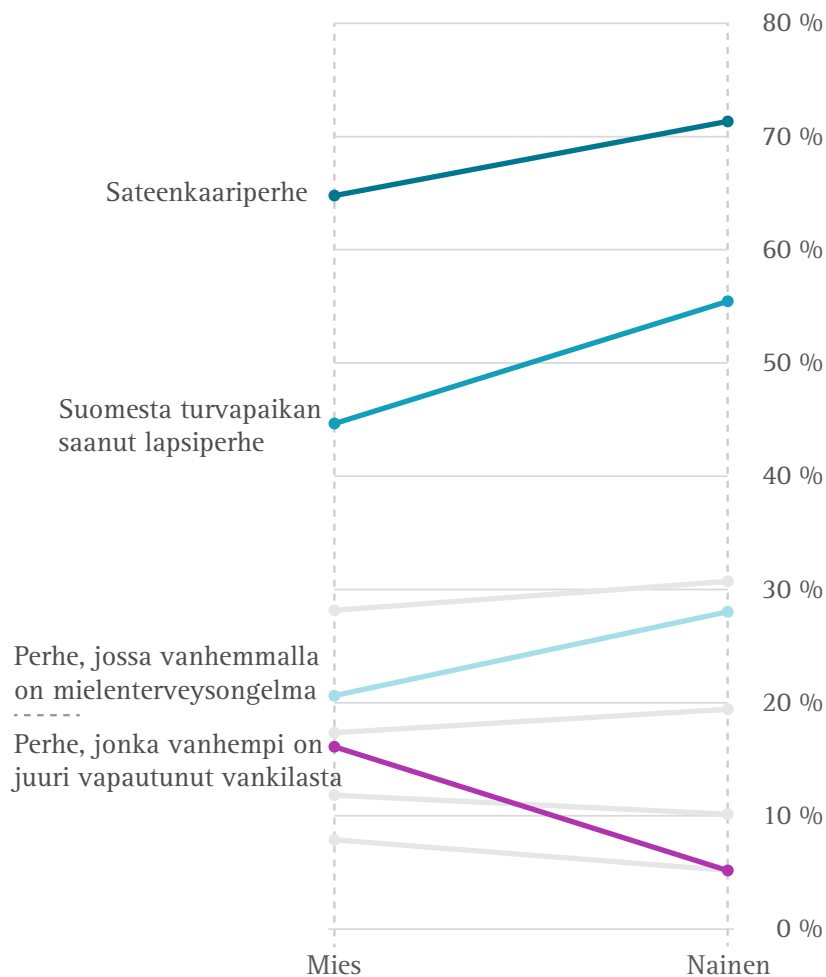
Heikommin toimeentulevat valitsevat myös todennäköisemmin naapurikseen perheen, jossa vanhemmalla on mielenterveysongelma. Sen sijaan toimeentulon paraneminen saa todennäköisemmin valitsemaan naapuriksi turvapaikanhakijaperheen ja perheen, jossa vanhempi on juuri vapautunut vankilasta. Erityisesti jälkimmäinen on kiinnostava havainto, sillä vankilasta vapautuneen vanhemman perhe on yksi vähiten valittu aineistossa. Toisaalta tässä tapauksessa eroa saattaa jonkin verran selittää se, että parhaiten toimeentulevissa on myös eniten miehiä. Miehillä vankilasta vapautuneen vanhemman perheen valitseminen oli selkeästi yleisempää (ks. seuraava alaluku).

Niukkuusindikaattorin suhteen on syytä huomata myös se, että keskimäinen ja sitä seuraava (4.) viidennes ovat muita useammin valinneet ainakin yhden naapurin. Tarkasteltaessa vain kysymykseen vastanneita kuva valituista naapureista muuttuu hieman. Sateenkaariperheen osalta erot tasoittuvat

ja parhaiten toimeentulevat (ylin viidennes) valitsee sen muita useammin.

4.3.3 Naiset karttavat vankilasta vapautunutta

Naisille suurin osa tarjotuista naapureista kelpaa miehiä paremmin. Selvimmin ero näkyy turvapaikan saaneen perheen (ero 11 prosenttiyksikköä) ja perheen, jossa vanhemmalla on mielenterveysongelma sekä sateenkaariperheen (molemmissa ero 7 prosenttiyksikköä) kohdalla. Miehet valitsevat naisia useammin naapuriksi kahdenlaisia perheitä. Suurin ero on perhe, jossa vanhempi on juuri vapautunut vankilasta. Naisista perheen oli valinnut vain viisi prosenttia vastaajista, kun miehistä niin oli tehnyt 16 prosenttia (ero 11 prosenttiyksikköä). Miehet valitsivat siis tällaisen perheen naapuriksi kolme kertaa naisia todennäköisemmin. Toinen miesten useammin valitsema on perhe, jossa vanhemmalla on alkoholiongelma, mutta tämän suhteen ero on huomattavasti pienempi. Naapurien valinta sukupuolen mukaan on esitetty kuvassa 24.

Kuva 24. Naapurien valintaosuudet miesten ja naisten välillä.

4.3.4 Auttaminen tärkeää – mutta ei naapurissa

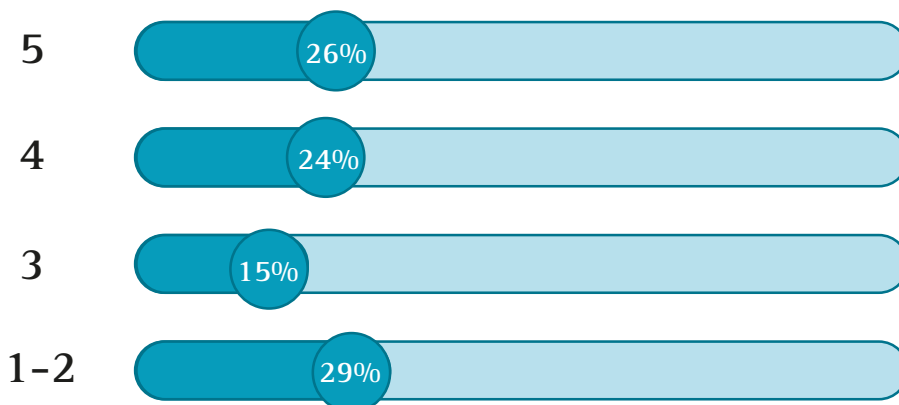
Naapurikysymyksen avulla on mahdollisuus kartoittaa myös ns. nimby-ilmiötä. Nimby-ilmiöllä tarkoitetaan sitä, että vaikka jokin asia nähdäänkin periaatteessa kannatettavana, voidaan se silti haluta sulkea oman elämänpiirin ulkopuolelle. Toisessa luvussa on esitetty kysymyksiä auttamisen tärkeydestä tiettyjen ryhmien kohdalla. Niistä vaihtoehdot ”perheitä, jossa vanhemmalla on mielenterveysongelma”, ”perheitä, joissa vanhemmat käyttävät liikaa alkoholia” sekä ”pakolaisperhe” ovat hieman samaan tapaan esitettynä myös naapurikysymyksessä. Vastaajat on seuraavassa jaettu neljään luokkaan sen mukaan, mitä he ovat vastanneet auttamisen tärkeyttä kartoittavaan kysymykseen:

- Ne, jotka ovat vastanneet 5 (auttaminen erittäin tärkeää),
- Ne, jotka ovat vastanneet 4,
- Ne, jotka ovat vastanneet 3,
- Ne, jotka ovat vastanneet 1 tai 2.

Valtaosa vastaajista näki tärkeäksi mielenterveysongelmaisen vanhemman perheiden auttamisen. Kaikkein tärkeimpänä auttamisen nähneet (4 tai 5 vastanneet) myös valitsivat todennäköisemmin tällaisen perheen naapurikseen kuin auttamisen tärkeydeksi kolme vastanneet. Tosin useimmin mielenterveysongelmaisen vanhemman perheen valitsivat ne, jotka eivät pitäneet tällaisen perheen auttamista kovinkaan tärkeänä (auttamisen tärkeydeksi 1 tai 2 vastanneet). On kuitenkin huomioitava, että painottamattomassa aineistossa on vain 42 vastaajaa, jotka eivät nähneet mielenterveysongelmaisen vanhemman perheen auttamista tärkeänä. Jakauma tästä on esitetty kuvassa 25.

Valinnut naapuriksi perheen, jossa vanhemmalla on mielenterveysongelma

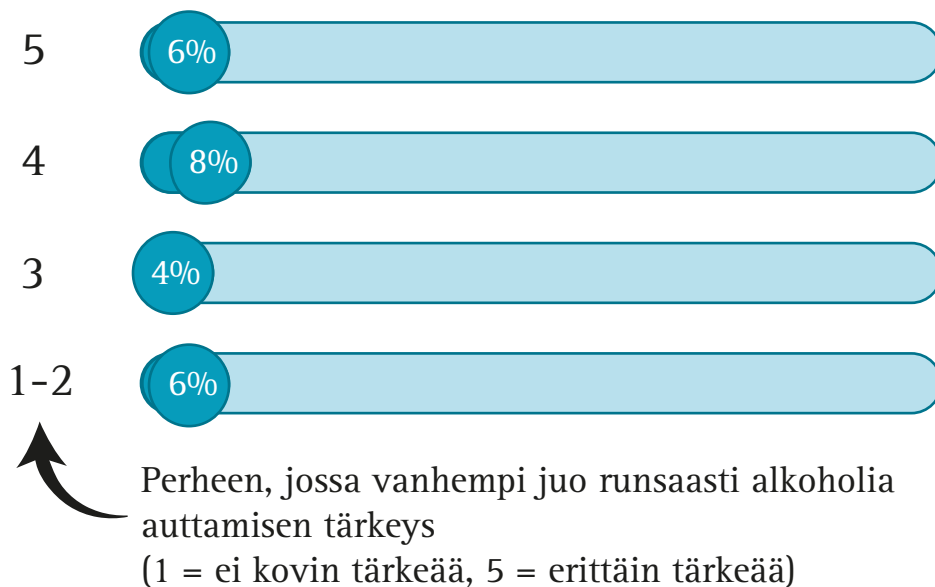
Perheen, jossa vanhemmalla on mielenterveysongelma
auttamisen tärkeys
(1 = ei kovin tärkeää, 5 = erittäin tärkeää)

Kuva 25. Kuinka tärkeää mielestänne on, että yhteiskunta tukee lapsiperheitä, joissa vanhemmalla on mielenterveysongelma? (1 = ei kovin tärkeää, 5 = erittäin tärkeää) ja naapuriksi perheen, jossa vanhemmalla on mielenterveysongelma valinneet.

Vastaajista 67 % näki tärkeänä, että autetaan perheitä, joissa vanhempi juo runsaasti alkoholia. Harva kuitenkin valitsi naapurikseen perhettä, jossa vanhemmalla on alkoholiongelma. Auttamista erittäin tärkeänä pitäneistä näin teki 7 prosenttia. Osuus oli yhtä suuri kuin niillä, jotka eivät auttamista kovinkaan tärkeänä pitäneet (1 tai 2 vastanneet). Tämä on esitetty kuvassa 26.

Valinnut naapuriksi perheen, jossa vanhemmalla on alkoholiongelma

Kuva 26. Kuinka tärkeää mielestänne on, että yhteiskunta tukee lapsiperheitä, joissa vanhempi juo runsaasti alkoholia (1 = ei kovin tärkeää, 5 = erittäin tärkeää) ja naapuriksi perheen, jossa vanhemmalla on alkoholiongelma.

Pakolaisperheen auttamisen näki tärkeäksi 58 % vastaajista. Heistä hieman alle kaksi kolmasosaa (63 %) ottaisi turvapaikanhakijaperheen naapurikseen. Vastaavasti niistä, jotka eivät pakolaisperheiden auttamista kovinkaan tärkeänä nähneet, turvapaikanhakijaperheen valitsi naapurikseen vain alle viidennes (19 %). Pakolaisperheiden auttamisen vähemmän tärkeänä nähneet valitsivat selvästi harvemmin naapurikseen myös sateenkaariperheen (57 %) ja he myös jättivät vastaamatta kysymykseen useammin (21 %).

4.4 Eriarvoisuus jakaa kansaa

Suomalaiset näkevät Suomen yhtenäisenä kansakuntana. Kuitenkin selkeitä vastakkainasettelujakin voi havaita, kun kysytään vastinparien välisistä jännitteistä. Maahan muuttaneiden ja syntyperäisten välillä nähty jännite on tuskin kenellekään yllätys. Sen sijaan jonkinlaisena yllätyksenä voi pitää oikeiston ja vasemmiston sekä niukkuudessa elävien ja hyvin toimeentulevien välillä nähtyä suhteellisen korkeaa vastakkainasettelua. Tältä osin on kuitenkin mielenkiintoisempaa se, ketkä näitä jännitteitä näkevät – tai eivät näe.

Oikeiston ja vasemmiston välillä jännitettä näkevät erityisesti nuoret, vaikka joissain yhteyksissä oikeiston ja vasemmiston eron on katsottu hävinneen tai hämärtyneen. Ovatko nuoret määritelleet oikeiston ja vasemmiston eron mahdollisesti uudestaan? Toisaalta Nuorisobarometrissa (Kiilakoski & Myllyniemi 2019, 43) on todettu, että nuoret sijoittavat puolueet vasemmisto–oikeisto -akselille perinteiseen tapaan. Lisäksi nuorten muutos akselilla on ollut pientä, mikä viittaa perinteisen vasemmiston ja oikeiston käsitteen olevan edelleen käyttökelpoisia (emt. 2019, 44). Toisaalta oikeiston ja vasemmiston ero on nykyisin varmasti pienempi kuin 1960- ja 70-luvuilla, mikä voi selittää sitä, että vanhemmat vastaajat näkevät vastakkainasettelun pienempänä.

Kokonaisuutena näkyy myös se, ettei niukkuudessa elävien ja hyvin toimeentulevien välillä nähty jännite ei ole aivan tuulesta temmattu. Heikommien toimeentulevat näkevät nimittäin monet vastinparit selkeästi parhaiten taloudellisesti toimeentulevia jännitteisempänä. Tulokset antavat viitteitä siitä, että kun oma taloudellinen valinnanvapaus lisääntyy, on vaikeampi huomata yhteiskunnan vastakkainasetteluja ja jännitteitä. Tämä puolestaan voi aiheuttaa vaikeuksia nähdä heikommassa asemassa olevia tai ylipäättään eriarvoisuutta.

Kokonaan oman vivahteensa tuloksiin tuo kysyminen naapureista. Kysymys on toki provosoiva, mikä näkyy vastaamatta jättäneiden osuudessa. Se kuitenkin paljastaa jotain, mitä muut kysymykset eivät yhtä selvästi kerro. Ensimmäiseksi voi huomata, että naapuriksi halutaan romaniperhe hyvin harvoin. Se jää kauas turvapaikan saaneesta perheestä eikä tilanne juurikaan muutu vastaajan iän, sukupuolen tai niukkuudessa elämisen mukaan.

Toiseksi voi huomioda, ettei auttamishalukkuus välttämättä tarkoita sitä, että avuntarvitsijaa kuitenkaan oltaisi valmiita ottamaan naapuriin. Alkoholiongelmasta kärsivää karsastetaan erityisesti. Kuitenkin mielenterveysongelmaisen ja lastensuojelun asiakasperheen saamat melko pienet valintaosuudet ovat yllättävämpiä. Lastensuojelu näyttää olevan tabu erityisesti juuri niille, joilla menee taloudellisesti parhaiten. Tältä osin tuloksia voi jopa pitää hämmentävinä – sillä harvapa meistä tietää naapurinsa lastensuojeluasiakkuudesta tai mielenterveysdiagnooseista.

5.

Eriarvoisuutta on
syytä torjua

Tämän kyselyn perusteella on pääteltävissä, ettei Suomea pidetä kovinkaan eriarvoisena maana. Yksilön omiin mahdollisuuksiin uskotaan ja maa nähdään melko yhtenäisenä. Myös heikommassa asemassa olevien auttaminen nähdään tärkeänä. Erityisesti tämä korostuu, kun autettavan nähdään olevan tilanteessa ilman omaa syytään. Valtaosa suomalaisista kannattaa ainakin yhden harrastuksen mahdollistamista vähävaraisen perheen lapsille ja vastustaa vammaisten henkilöiden elämän mittaisten välttämättömien palveluiden kilpailuttamista.

Yksittäisenä asiana maahanmuutto jakaa kansaa jonkin verran. Suurin osa näkee esimerkiksi alaikäisten turvapaikanhakijoiden ja pakolaisperheiden auttamisen tärkeänä, mutta ne, jotka eivät näe, ovat mielipiteissään jyrkempiä. Maahan muuttaneiden ja syntyperäisten välillä nähdään myös yleisesti olevan eniten jännitettä.

Maahanmuuton korostuminen vastakkainasettelujen aiheuttajana ei ole yllätys. Ehkä suurempi yllätys, tai mahdollisesti signaali eriarvoistumisesta, on hyvin toimeentulevien ja niukkuudessa elävien välillä nähty jännite. Tämä heijastuu hieman myös niihin syihin, joita niukkuudessa elävät ja sitä kokemattomat arvelevat vähävaraisuuden syiksi. Selvimmin ero hyväosaisten ja heikommassa asemassa olevien välillä näkyy vastakkainasetteluissa. Hyväosaisille elämä näyttää tasa-arvoisemmalta ja yhteiskunnan jännitteet pienemmiltä.

Joka tapauksessa tulokset osoittavat, että suomalaiset näkevät eriarvoistumisen vähentämisen ja torjumisen tärkeänä. On kuitenkin hyvä muistaa myös viestiä siitä, miksi autetaan. Päihteitä käyttävä vanhempi tarvitsee apua siinä, missä vammautunut tai vammaisenkin vanhempi. Toimivasta avusta on taas hyötyä koko perheelle lapsia myöten. Eikä heikompi asema ole ihmisen oma valinta.

Lähteet

- BBC Global Survey. A world divided? 2017. Ipsos MORI Social Research Institute. <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2018-04/bbc-global-survey-a-world-divided-2018.pdf>.
- EAPN-FIN. Mitä on köyhyys? <http://www.eapn.fi/koyhyys/mita-on-koyhyys/>.
- Hyvärinen, Sauli. 2017. Piiskasta jäähypenkkiin – Suomalaisten kasvatusasenteet ja kuritusväkivallan käyttö. Lastensuojelun Keskusliitto. <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Piiskasta-jaahypenkkiin-1.pdf>.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi. 2019. Tilasto-osio. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami. 2019. Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018. Nuorisotutkimusseura.
- Saari, Juho. 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Gaudeamus.

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO
Armfeltintie 1, 00150 Helsinki
puh. (09) 329 6011
toimisto@lskl.fi | www.lskl.fi